

VII. PROTECȚIA FAUNEI: RESURSE CINEGETICE ȘI PISCICOLE, STAREA ȘI CONTROLUL PRIVIND UTILIZAREA RAȚIONALĂ A ACESTORA

Daniel ZUGRAVU,

Șef adjunct, Inspectoratul pentru Protecția Mediului

Ion BOTNARIUC,

Șef adjunct, Direcția control resurse cinegetice și piscicole

Direcția control resurse cinegetice și piscicole - subdiviziune a Inspectoratului pentru Protecția Mediului efectuează controlul privind respectarea legislației de mediu la capitolul protecția și folosirea rațională a resurselor cinegetice din fondul cinegetic național și a resurselor piscicole din bazinele acvatice naturale.

Actele legislative de bază în domeniu:

Codul Contravențional nr.218 din 24.10.2008.

Legea privind protecția mediului înconjurător nr. 1515 din 16.06.1993.

Legea regnului animal nr. 439 din 27.04.1995.

Legea cu privire la zonele și fâșiile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă nr. 440 din 27.04.1995.

Legea vânătorii și fondului cinegetic nr. 298. Din 30.11.2018.

Legea privind fondul piscicol, pescuitul și piscicultura nr. 149 din 08.06.2006.

Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat nr. 1538 din 25.02.1998.

Hotărâri de Guvern și alte acte normative din domeniul de activitate.

Fauna

Lumea animală a Republicii Moldova cuprinde aproximativ șaptesprezece mii de specii animale dintre care aproximativ șaisprezece mii cinci sute sunt nevertebrate și patru sute șaizeci vertebrate. Fauna vertebratelor include șaptezeci și două specii de mamifere, răspândite pe teritoriul republicii, animale superioare din clasa principală a vertebratelor terestre, care se disting prin diversitatea lor, determinată de poziția geografică a teritoriului situat la interferența a trei zone biogeografice.

Două sute optzeci și una specii de păsări populează toate ecosistemele silvice, acva-palustre, de stepă, cât și agrocenozele și localitățile. Paisprezece specii de reptile populează ecosistemele silvice, pietrofite și oazele biocenotice. Paisprezece specii de amfibieni și optzeci și două specii de pești le putem întâlni în bazinele acvatice naturale.

Ediția a treia a Cărții Roșii include treizeci specii de mamifere, dintre care șaisprezece specii de lilieci, șaizeci și două specii de păsări: cincisprezece specii răpitoare, nouă specii de reptile, nouă specii de amfibieni, douăzeci și trei specii de pești, o specie de chișcar, optzeci specii de insecte, o specie de crustacee și trei specii de moluște.

Starea fondului cinegetic în Republica Moldova pentru anul 2023 și trendul evoluției în următorii ani

Coautor: Coordonatorul Grupului Interdepartamental
de Cinegetică, doctor-conferențiar A. Savin

Evaluările speciilor sedentare în perioada vânătorii la iepuri efectuate masiv pe teritoriu republicii, care au cuprins circa 45 % din suprafața totală a fondului cinegetic național, ne prezintă informații ample despre starea populațiilor după pierderile de toamnă, fiind de obicei cele mai importante. Acceptând o eroare de 15 % a specimenelor care nu s-au manifestat sau au fost ignorați la evaluarea speciilor sedentare pe parcursul sezonului de vânătoare la iepuri (27.11.2022-08.01.2023) constatăm, pentru această perioadă, o densitate medie republicană de 73,3 iepuri la 1 mie ha. Cu densități mai mari au fost numărați iepurii în sudul republicii (76,5 sp./1 mie ha) și mai puțini îi avem la nord (70,8 sp./1 mie ha), unde condițiile drastice de aridizare au bântuit îndeosebi zona, în anul precedent.

Datele din **Tabelul 1** ne demonstrează că pierderile medii pe republică, în perioada de toamnă-iarnă în populația iepurelui (15,4 %) sunt puțin sub mediile multianuale (18 %) și sunt mai puțin accentuate la nordul republicii (9,2 %). Trebuie să constatăm, că în perioada de vânătoare la iepuri sau recoltat în mediu pe republică 12,5 iepuri la fiecare mie ha de teren supus vânătorii (17,5 % din densitate), alcătuind 19,5 % din iepurii observați, cu variații mari pe raioane (5,5-25 % pentru primul parametru și între 8,6 și 38,2 % pentru parametru doi).

Dinamica densității și pierderile post reproductive în populația iepurelui de câmp în anii 2022-2023

Tabelul 1

Zonele	Densitatea 10.2022 (sp./1 mie ha)	Densitatea 01.2023 (sp./1 mie ha)	Pierderi de toamnă- iarnă (%)	Pierd. de iarnă (%)	Dens. stoc reprod. a. 2023 (sp./1 mie ha)	Dens. stoc de toamnă a. 2023 (sp./1 mie ha)
Nord	78	70,8	9,2	3,9	68,0	89,8
Centru	87	72,5	16,7	2,5	70,7	92,7
Sud	96	76,5	20,3	3,3	74,0	96,9
Total republican	87	73,3	15,4	3,3	70,9	93,1

După **evaluările de primăvară** a speciilor sedentare de interes cinegetic s-a stabilit că pierderi în perioada ianuarie – februarie în stocul reproductiv **a iepurelui**

de câmp sunt la nivel de 3,3%, grație temperaturilor destul de generoase, de asemenea stimulând și apariția anticipată a primei generații. Astfel pierderile post reproductive în populația iepurelui de câmp pe perioada de toamnă- iarnă se ridică la o medie de 18,7 %, cu 22 % mai mici ca în perioada analoagă a anului trecut. În martie iepurele este mai dens (75-110 specimene la 1 mie ha) întâlnit pe terenurile de pârlăoagă, vii și habitatele arboricole-arbusticole. Câmpurile cu arături și graminee de toamnă, unde condițiile trofice și de adăpost sunt nesatisfăcătoare de asemenea deseori se petrec lucrări de primăvară, iepurele este mult mai rar distribuit (48- 67 sp./1 mie ha). La o medie republicană de densitate de 70,9 iepuri la 1 mie ha de terenuri populate (2,54 mln. ha) numărăm, în stocul reproductiv republican, circa 180 mii iepuri, cu **o diminuare** a stocului, în raport cu anul precedent (184 mii sp.), **de 2,2 %**.

În anii 2013-2016, în populația iepurelui de câmp, sunt semnalate salturi anuale a stocurilor reproductive de 26-42 % provocate de sporurile anuale peste 50-60 %, după ce creșterea anuală a stocului reproductiv scade considerabil menținându-se la 5,8-8 % pentru patru ani, urmată de o scădere și în prezent se semnalează un regres de 2,2 % în raport cu efectivul de reproducere a anului precedent, trendul efectivului de reproducere pentru următorii trei ani fiind regresiv (**Figura 1**).

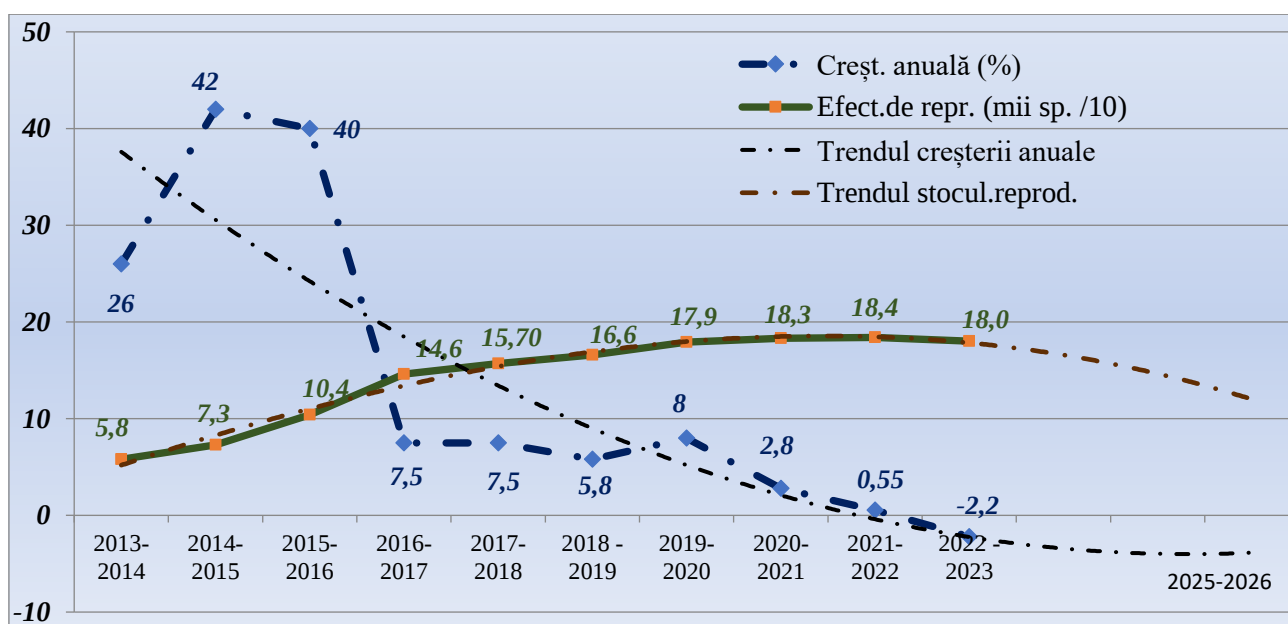

Figura 1. Dinamica stocului și a salturilor reproductive anuale în populația iepurelui de câmp în ultimul deceniu și tendința evoluției numerice.

Estimările de **toamnă** (**Tabelul 1**) demonstrează un spor anual mediu republican de 31 % în raport cu stocul reproductiv al anului 2023, un efectiv de circa 236 mii iepuri (cu o creștere de 6,8% în raport cu efectivul de toamnă a anului trecut) și o densitate medie de **93,1 iepuri** la 1 mie ha de terenuri populate. Astfel numărăm toamnă cu circa 56 mii iepuri mai mulți. Evaluările de toamnă demonstrează impactul condițiilor de aridizare din perioada de vară-toamnă asupra procesului de reproducere și supraviețuire în populația iepurelui de câmp, îndeosebi

pronunțat în zona de nord a republicii, unde avem un spor anual mediu doar de 26 % și un regres în dinamica anuală în ultimii patru ani de circa 6 % demonstrând regularitatea periodicității (circa 8-14 ani) proceselor de pulsare a dinamicii numerice sub impactul a mai multor factori biotici și abiotici (prădătorii, factorii antropici, climaterici). Trendul dinamicii numerice a populației de toamnă a iepurelui de câmp (**Figura 2**) pentru anii premergători demonstrează o scădere a efectivului.

Estimările de **toamnă** (**Tabelul 1**) demonstrează un spor anual mediu republican de 31 % în raport cu stocul reproductiv al anului 2023, un efectiv de circa 236 mii iepuri (cu o creștere de 6,8% în raport cu efectivul de toamnă a anului trecut) și o densitate medie de **93,1 iepuri** la 1 mie ha de terenuri populate. Astfel numărăm toamnă cu circa 56 mii iepuri mai mulți. Evaluările de toamnă demonstrează impactul condițiilor de aridizare din perioada de vară-toamnă asupra procesului de reproducere și supraviețuire în populația iepurelui de câmp, îndeosebi pronunțat în zona de nord a republicii, unde avem un spor anual mediu doar de 26 % și un regres în dinamica anuală în ultimii patru ani de circa 6 % demonstrând regularitatea periodicității (circa 8-14 ani) proceselor de pulsare a dinamicii numerice sub impactul a mai multor factori biotici și abiotici (prădătorii, factorii antropici, climaterici). Trendul dinamicii numerice a populației de toamnă a iepurelui de câmp (**Figura 2**) pentru anii premergători demonstrează o scădere a efectivului.

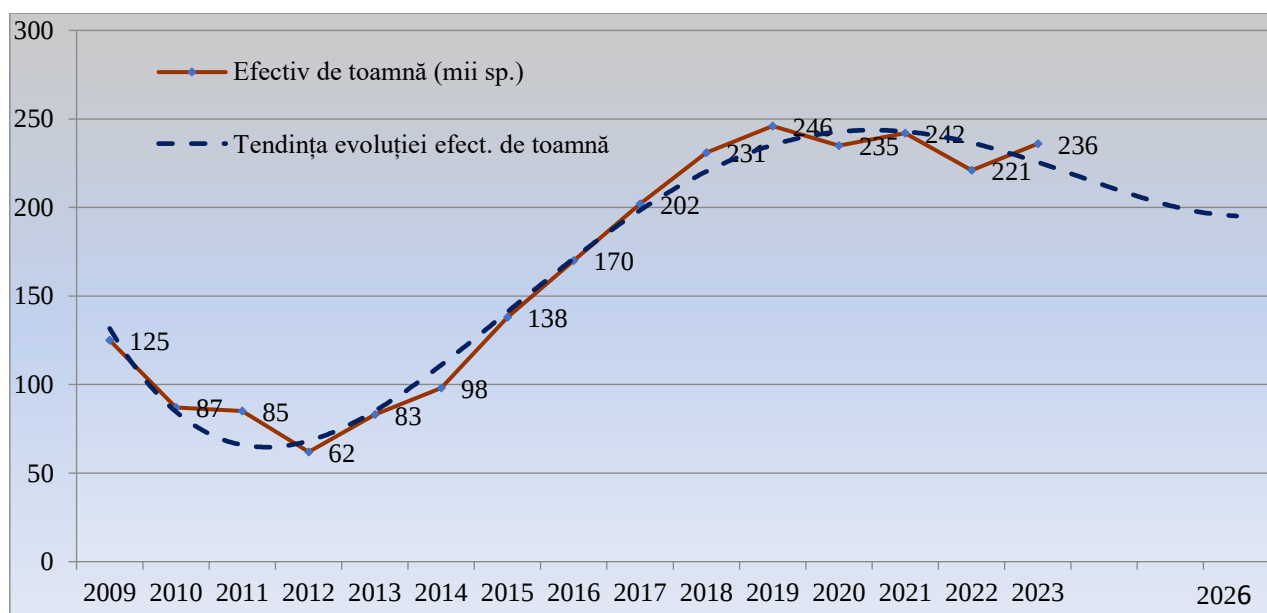

Figura 2. Dinamica numerică și trendul efectivelor de toamnă a iepurelui de câmp în ecosistemele agrare a R. Moldova pe parcursul ultimelor decenii.

Potârnichea ce populează circa 2 mln. ha a ecosistemelor agrare cu excepția masivelor mari ale biotopurilor arboricole și imașurile pășunate, la finele sezonului de vânătoare, este evaluată cu densități medii de 48 păsări la 1 mie de teren de vânătoare, cu densități mai mari în sudul republicii (62 sp./1 mie ha). În stocul reproductiv populația potârnicheii are o medie de densitate de 40 păsări la 1 mie ha de teren favorabil populării cu o scădere de 3,9 % în raport cu anul trecut. Este mai

numeroasă în raioanele de sud: Căușeni (69 sp./1 mie ha), Ștefan-Vodă (67 sp./1 mie ha) și mai puțin numeroasă în centrul republicii (28,5 sp./1 mie ha). În raioanele de nord potârnichea se întâlnește în stocul reproductiv cu densități medii de 34,3 păsări la 1 mie ha de teren favorabil populației. Pierderile de iarnă în anul curent, mai puțin dificil pentru această specie, reprezintă circa 16,7 % din efectivul începutului de an și circa 66 % alcătuiesc pierderile totale, în perioada rece a anului (noiembrie 2022-februarie 2023). Analizând dinamica densității efectivului de reproducere a populației potârnicheii (fig. 3) în ecosistemele agrare ale Republicii Moldova în perioada anilor 2000-2023 constatăm că în perioada anilor 2004-2010, grație unui șir de condiții ecologico-antropice, au început să scadă, atingând cotele minimale (12,8 păsări/1 mie ha) cu densități cuprinse între 6 și 8 perechi la 1 mie ha, variind zonal.

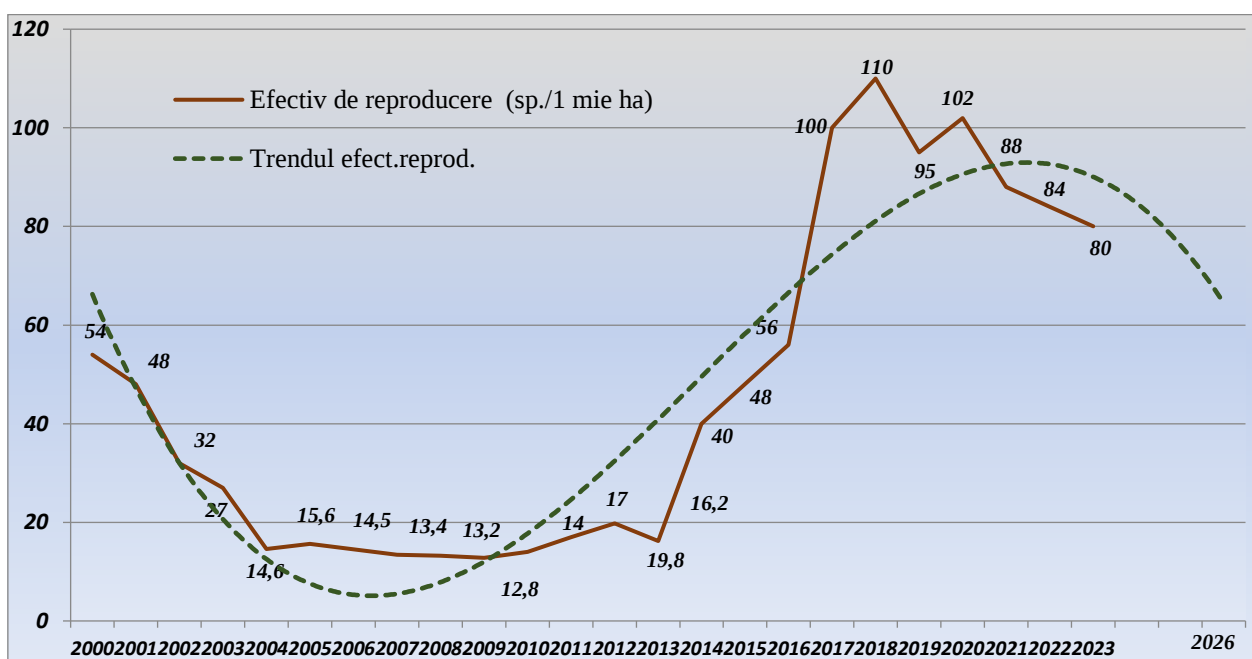

Figura 3. Dinamica multianuală (anii 2000-2023) și trendul densității efectivelor de reproducere a populației potârnicheii în următorii ani.

După saltul numeric (79 %) al anului 2017 stocul reproductiv a potârnicheii se menținea la cotele de 45-55 perechi la 1 mie ha, cu o tendință de ușoară descreștere în ultimii anii. Efectivele de reproducere, medii republicane, în ultimii ani, sunt sub nivelul capacităților de suport a ecosistemelor agrare (70-90 perechi/1 mie ha), fiind inadmisibilă o cotă de extragere.

Populația **fazanului** pe fondurile cinegetice republicane, evaluat după sezonul de vânătoare, este apreciat la 88 mii păsări cu o densitate medie de 34,3 fazani la 100 ha de teren, mult mai numeros la sud (44,3 sp./100 ha) și mai rar distribuit la nord (18,2sp./100 ha), înregistrând în această perioadă pierderi de 54 % din efectivul evaluat toamnă (193 mii păsări). Către sezonul reproductiv fazanul mai suportă, în iernile cu condiții climaterice confortabile, până la 5 % pierderi, astfel populația reproductivă a fazanului este evaluată la circa 87 mii fazani, fiind constatat începutul reproducerii, în aceste condiții, deja la finele lui februarie. Efectivul de reproducere

a fazanului în ecosistemele naturale favorabile (peste 206 mii ha) pe parcursul ultimului deceniu este în creștere ascendentă (**Figura 3**), cu o tendință progresivă.

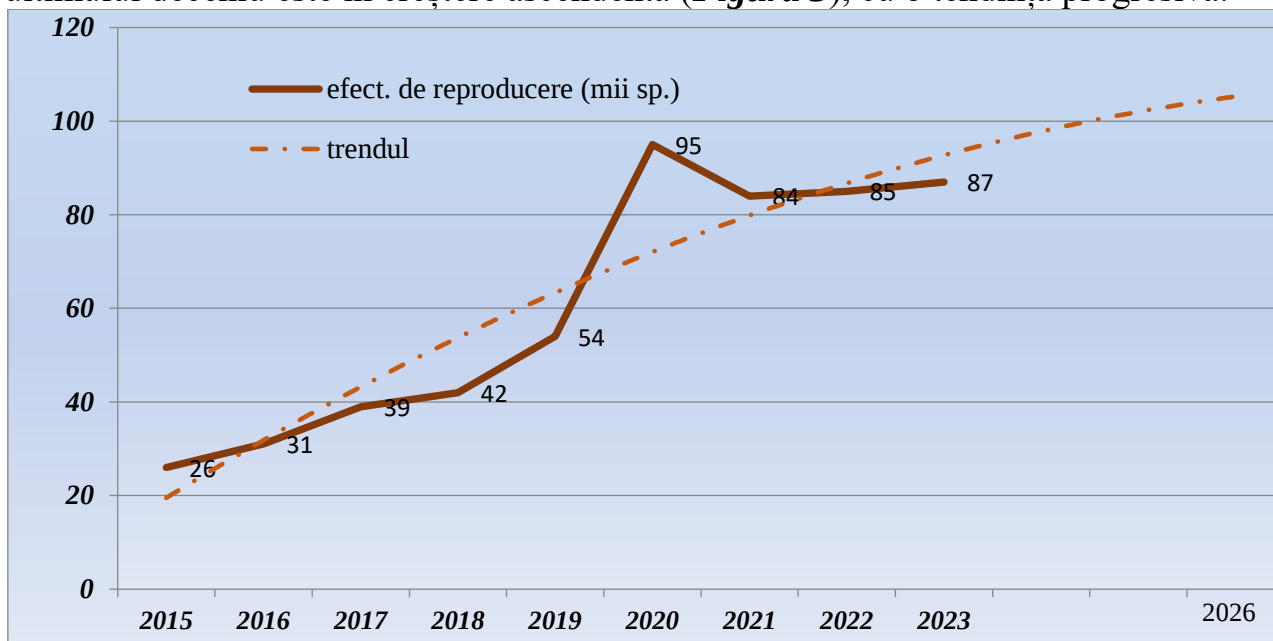

Figura 3. Dinamica efectivului de reproducere a fazanului în ecosistemele favorabile și trendul pentru viitorii ani.

Condițiile climaterice cu ploi abundente și reci au destabilizat eficacitatea cuibăritului, favorizând pontele târzii, adăugătoare de înlocuire a celor pierdute cu productivitate scăzută. Evaluările de toamnă, în ecosistemele populate, în perioada trofică și de odihnă (circa 400 mii ha) densitatea medie republicană este estimată la 44 fazani la 100 ha, inclusiv 23 mii fazani populați din crescătorii. Efectivul de toamnă este apreciat la 176 mii fazani, din care 153 mii fazani—populația locală cu un spor anual de 66 mii păsări (77 %).

În perioada aprilie – mai pe câmpurile de cereale, culturi boboase multianuale și terenuri nelucrate favorabile cuibăritului **prepelitei** (peste 475 mii ha), unde în perioada creșterii progeniturile găsesc și consumă din abundență nevertebrate, au fost evaluate, după masculii cântători, circa 335 mii de prepelițe cu o densitate medie de 70,5 sp./100 ha, grație condițiilor climaterice favorabile de vegetație, cu o creștere, în raport cu anul precedent, de 59,5 %), fiind puțin mai numeroasă la sud (75,9 sp./100 ha) și o densitate de cuibărit mai joasă la nord (65,4 sp./100 ha). Pe aceste suprafețe în mediu în ultimii 5 ani au fost evaluate 105 mii perechi de prepelițe (2018- 90 mii, 2019-85 mii, 2020-80 mii, 2021-100 mii, 2022-105 mii, 2023-170 mii). Astfel în mediu au fost estimată la cuibărit o densitate de **22,1 perechi la 1 km²** (100 ha de terenuri favorabile cuibăritului) sau o densitate de **3,1 perechi prepelițe la suprafața totală republicană (33,8 mii km²)**. Trebuie să constatăm că către iulie-august suprafețele de cuibărit se largesc din contul prășitoarelor (porumb, floarea soarelui, sfecla de zahăr) până la peste 800 mii ha, unde se opresc prepelițele în septembrie la pasaj. **Toamna** efectivele sunt calculate din sporurile anuale (180 % din efectivul reproductiv) și corelate cu evaluările de toamnă pe terenurile favorabile (800 mii ha) cu chemători în perioada de vânatoare

(august-septembrie) fiind apreciate la 160 păsări la km² cu un efectiv total de 1,28 mln. păsări (938 mii-eactiv local de toamnă + la pasaj, în luna septembrie, pe teritoriul republicii, se opresc la hrană și odihnă peste 300 mii păsări). Dinamica efectivelor de reproducere a prepeliței, pe parcursul ultimilor două decenii și tendința evoluției populației în următorii ani este prezentată în **Figura 4**, unde observăm variații ciclice cu un trend pozitiv pentru anii următori.

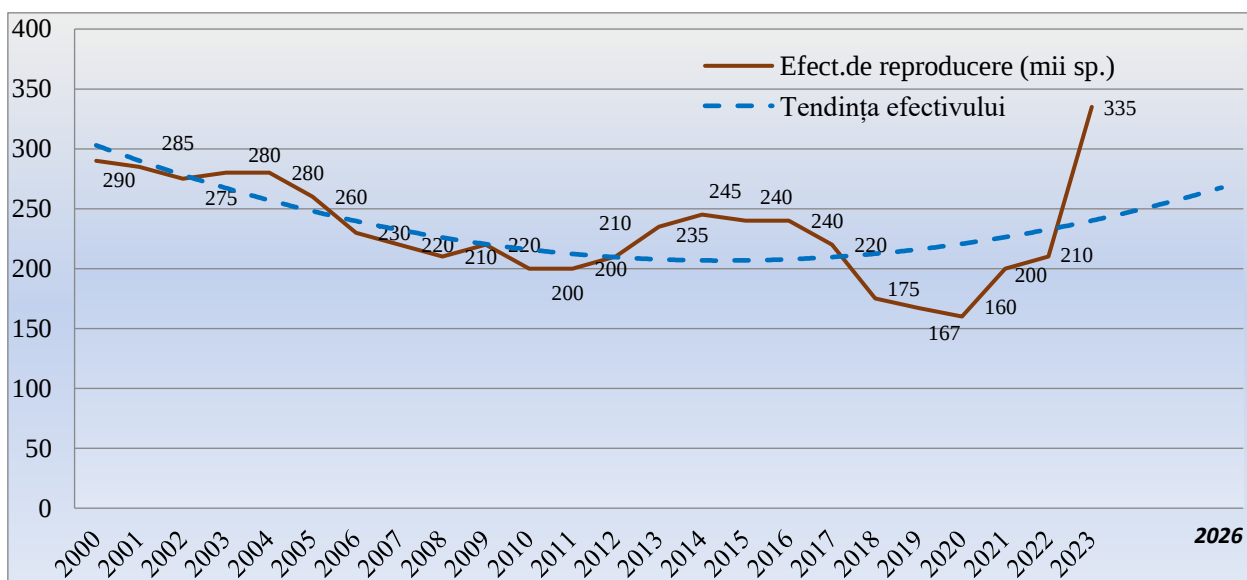

Figura 4. Dinamica multianuală (anii 2000-2023) și trendul efectivelor de reproducere ale populației prepeliței în următorii ani în biotopurile republicane favorabile cuibăritului.

Columbidele: **porumbelul gulerat**, care în ultimii ani ierneză și pe tot teritoriul republicii în stoluri mari (800-1200 specimene) este evaluat la cuibărit în ecosistemele forestiere din preajma apelor de suprafață și cursurilor râurilor (peste 80 mii ha) și parțial **în localități** (peste 200 mii ha) cu densități de 24-55 perechi la 100 ha, însumând un efectiv de circa **45 mii perechi**, cu o creștere de 21,6 % în raport cu anul precedent (fig. 5). După un spor anual al populației locale de 85 % și efectivul torentului de pasaj din noiembrie-decembrie (circa 100 mii păsări) porumbelul gulerat este evaluat, pe teritoriul republicii, la un efectiv de circa 270 mii păsări.

Guguștiucul cu un efectiv stabil de reproducere în ultimii ani, în localități (circa 320 mii ha), de circa 60 mii perechi, după 3-4 ponte și un spor anual de peste 120 %, este evaluat toamna la trofică, pe câmpurile de floarea soarelui și pe miriști de grâne, cu un efectiv de circa 270 mii păsări.

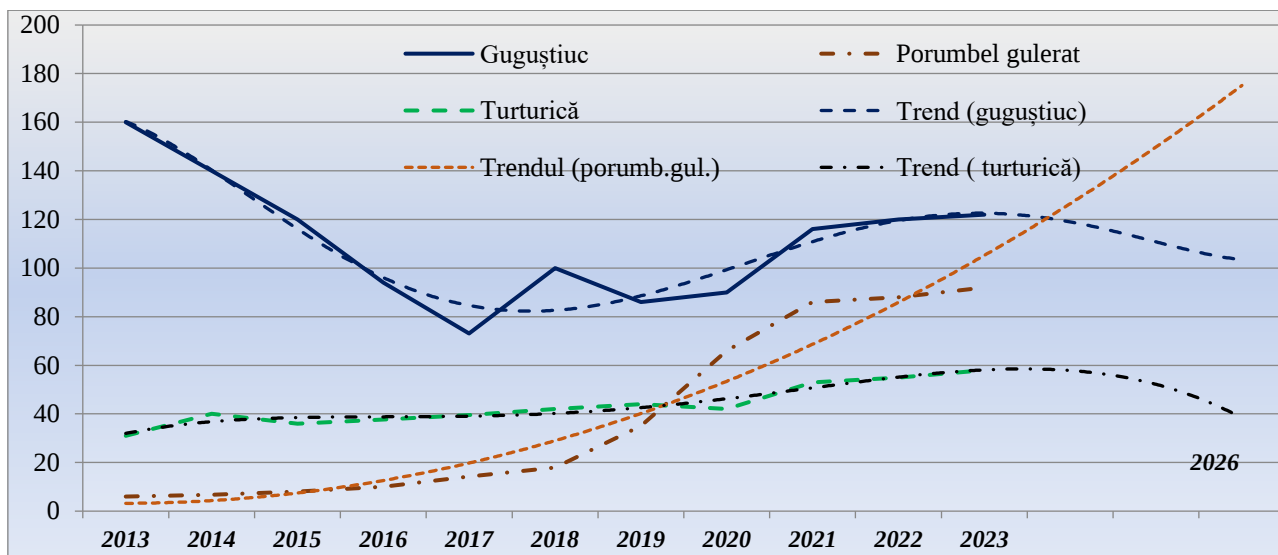

Figura 5. Dinamica efectivelor de reproducere (mii sp.) a columbidelor de interes cinegetic, pe parcursul anilor 2013-2023 și trendul următorilor ani.

Turturica cuibărește în ecosistemele arboricole dense de salcâm cu densități mai mari (60-100 perechi/100 ha) în luncile râurilor și afluenților lor și zonele de protecție a bazinelor acvatice (peste 30 mii ha) și cu densități mult mai mici (15-30 perechi/100 ha) în perdelele de protecție și zonele de lizieră a pădurilor cu salcâmi de deal (circa 80 mii ha). Astfel **este** evaluată primăvara, în biotopurile republicane favorabile cuibăritului (110 mii ha), la un efectiv de circa 58 mii sp. cu o ușoară creștere (13,7 %) în raport cu ultimii ani (**Figura 5**), având, pentru anii ce urmează, un trend negativ.

Dinamica efectivelor de reproducere a columbidelor de interes cinegetic, pe parcursul anilor 2013-2023, este prezentată în **Figura 5**, unde observăm variații ciclice ale efectivului guguștiucului- specie invazivă și o creștere numerică, mai expresivă după anul 2018 la porumbelul gulerat- specie cu o creștere bruscă de efectiv în cadrul întregului areal demonstrând o tendință în creștere evidentă.

Sturzii (cocoșarul, sturzul de vâsc) - cu un efectiv reproductiv european de peste 25 milioane perechi. În țările europene (Franța, Italia, Spania, Grecia, România), cu tradiții seculare de vânatoare, sunt apreciate ca specii de interes cinegetic. În republică sunt semnalati în stoluri mari (30-60 păsări) la pasaj în perioada de toamnă-iarnă la liziera pădurilor, tufărișuri, vii și livezi, mult mai numeroși în raioanele centrale ale republicii.

Vânatul acvapalustru cu pene a fost constituit la cuibărit în primăvara anului 2023 din: specii comune de **rațe** cu un efectiv de circa **26 mii perechi** (cu spectru pe specii: rața mare -75% , rața cârâitoare – 14 %, rața cu cap castaniu – 7,5 %, rața lingurar – 2,3 % și rața pestriță, rața mică – 1,2 %); **lișițe** - peste **37 mii perechi**, cu o creștere medie de 15 % în raport cu anul precedent. Grație condițiilor nefavorabile, în perioada cuibăritului, sporul mediu anual preconizat nu va depăși 75 % și rațele și lișițele sunt numărate, către toamnă, la un efectiv de circa 220 mii specimene. In

perioada pasajului de toamnă, pe cele 82 mii ha de suprafețe acvapalustre se opresc pentru hrană și odihnă peste 200 mii rațe și lișițe.

Dinamica efectivelor de reproducere a speciilor spectrului acvapalustru de interes cinegetic pe perioada de studiu 2016-2023 este prezentată în Figura 6, unde efectivele sunt în creștere în anii când condițiile climaterice, la începutul cuibăritului, erau mai favorabile și trendurile sunt în descreștere pentru rațe și lișițe pentru anii următori, grație tendinței de aridizare a ecosistemelor acvapalustre și în ușoară creștere pentru gâștele de vară.

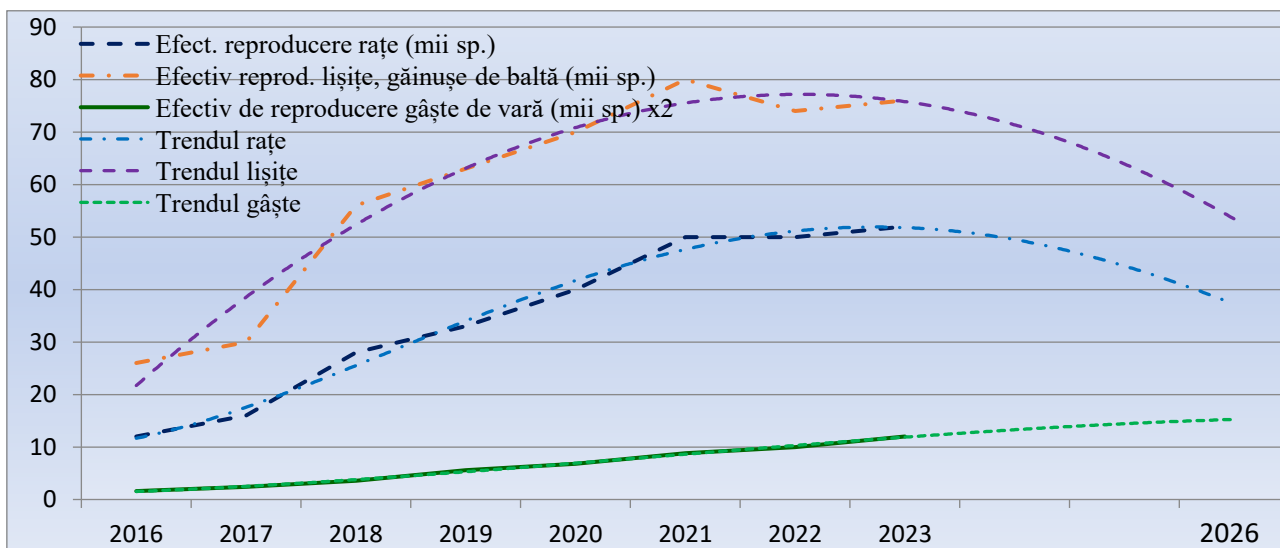

Figura 6. Dinamica efectivelor de reproducere (mii sp.) pe parcursul anilor 2016-2023 și trendurile speciilor acvapalustre de interes cinegetic

Gâsca de vară devine tot mai frecventă la cuibărit pe apele de suprafață din luncile Nistrului, Prutului și unii afluenți ai acestora, înregistrându-se în acest an **circa 3 mii perechi**. După un spor anual de 80 %, gâsca de vară locală este evaluată, către toamnă la circa 11 mii păsări și cu peste 8 mii din torentul de pasaj numărăm, pe apele de suprafață republicane circa 19 mii gâște de vară

În ecosistemele umede din luncile Nistrului, Prutului și afluenții acestora (28 mii ha) cuibăresc circa 2-3 mie de **sitari de pădure** cu o densitate medie de circa 8,9 sitari la 100 ha. Preconizând un spor anual de 50 %, către toamnă populația locală suplinită din torentul de pasaj poate fi evaluat la 6 -7 mii sitari.

În biotopurile arboricole-arbusticole a agrocenozelor cu o suprafață de peste 110 mii ha a fost evaluat în stocul reproductiv un efectiv **de peste 4300 căpriori a ecotipului de "câmp"** cu o densitatea medie de circa 39 căpriori la 1 mie ha de teren favorabil, mult mai numeroasă în zona centrală (de la 35 până la 80 căpriori la 1 mie ha de teren favorabil reproducerii), semnalând o creștere de peste 20 % față de efectivul anului precedent și o tendință de creștere evidentă a efectivului populației de "câmp" a speciei pentru anii următori (**Figura 7**).

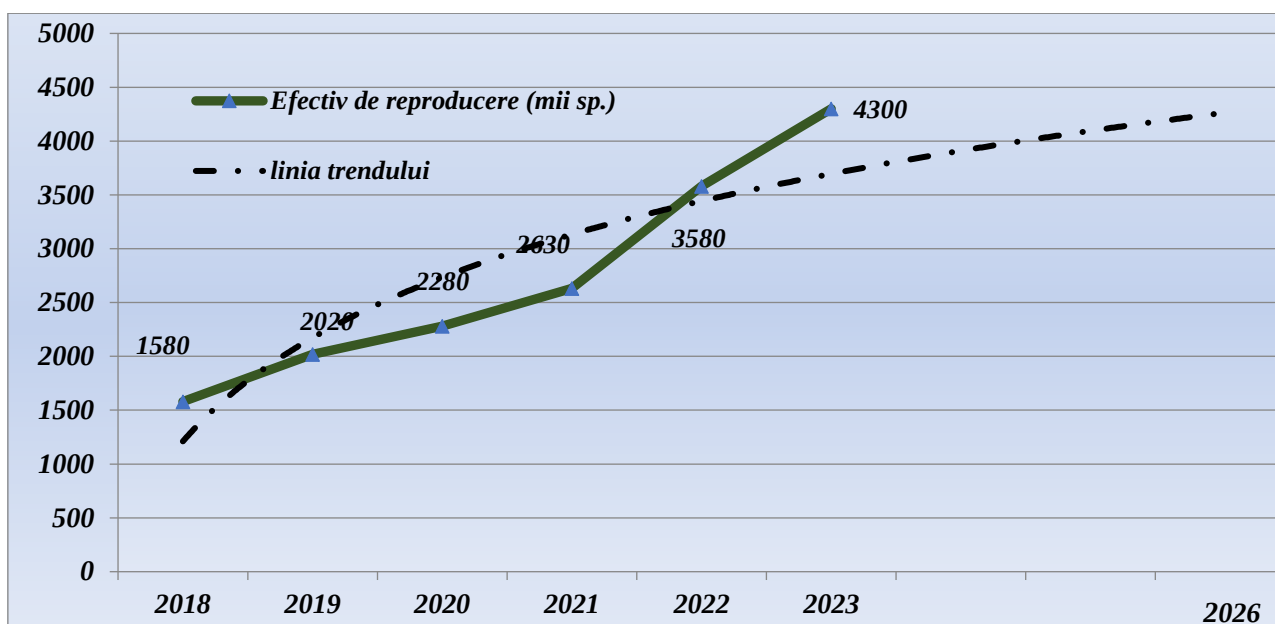

Figura 7. Dinamica multianuală a stocului reproductiv și trendul populației căpriorului “de câmp” în ecosistemele agrare

În ecosistemele silvice mistrețul, după o restrângere a răspândirii peștei porcine africane, semnalează **o creștere de 17 %** în raport cu efectivele de primăvară ale anului trecut, înregistrând în **stocul reproductiv 2074 mistreți** cu o densitate medie de 6,2 sp./1 mie ha. Excepție fac ÎS Tighina (27 sp./1 mie ha), ÎSC Taraclia (9 sp./1 mie ha), rezervațiile naturale: “Pădurea Domnească” (16 sp./1 mie ha), “Codrii” (13 sp./1 mie ha), “Plaiul Fagului” (24 sp./1 mie ha), unde densitățile depășesc cu mult normele sanitare și pe alocuri cele optimele. Sporurile medii anuale pronosticate pentru perioada de toamnă la mistreț (40 % la stocul reproductiv - circa 830 specimene) vor suplini populația mistrețului până la un efectiv de circa 2900 specimene. Pentru a nu admite apariția și iradierea focarelor de pestă porcină africană, afectarea ecosistemele protejate și provocarea pagubelor considerabile agrocenozelor învecinate recomandăm o reglare numerică a efectivelor mistrețului și în rezervațiile naturale, unde efectivele depășesc cele optimele.

Căpriorul este evaluat primăvara, în întreprinderile silvice, la un **efectiv de 8,6 mii** specimene (creștere anuală de 12 %) având o densitate medie de 25,4 căpriori la 1 mie ha cu variații de la 8 la 54 sp./1 mie ha. Odată cu atingerea a 75 % din efectivul optimal (40 sp/1 mie ha) în populațiile căpriorului, în unele întreprinderi silvice, este recomandată, în scopul asigurării unei structuri genetice sănătoase, o extragere selectivă prin vânătoare sportivă a unei cote de până la 25 % din sporul mediu anual.

Efectivul **cerbului comun**, concentrat în 5 populații din rezervațiile naturale (Plaiul Fagului, Codrii, Pădurea Domnească), ÎS Tighina și ÎSC Strășeni pe o suprafață de 53 mii ha, este evaluat la un efectiv de 410 specimene cu o densitate medie de 7,7 sp/1mie ha și o **creștere** în raport cu anul precedent **de 12 %**, trendul speciei fiind ușor ascendent.

Cerbul pătat întâlnit localizat doar în rezervațiile “Codrii”, “Plaiul fagului” și ÎSC Strășeni (pe o suprafață totală de 23,6 mii ha) cu un efectiv de 579 specimene și o densitate medie de 24,5 cerbi la 1 mie ha, având o **creștere** în raport cu anul precedent **de 26 %**.

Analizând dinamica efectivelor de paricopitate ce populează ecosistemele silvice pe parcursul ultimilor decenii observăm fluctuații la toate speciile, mai însemnate la căprior cu depresii semnificative după anii 90 (**Figura 8**) și un trend ascendent lent, la toate speciile de cervidele, începând cu anii 2000. Mistrețul afectat în ultimii ani de pesta porcină africană are tendința de stabilizare la un efectiv reproductiv de 1,8-2 mii specimene.

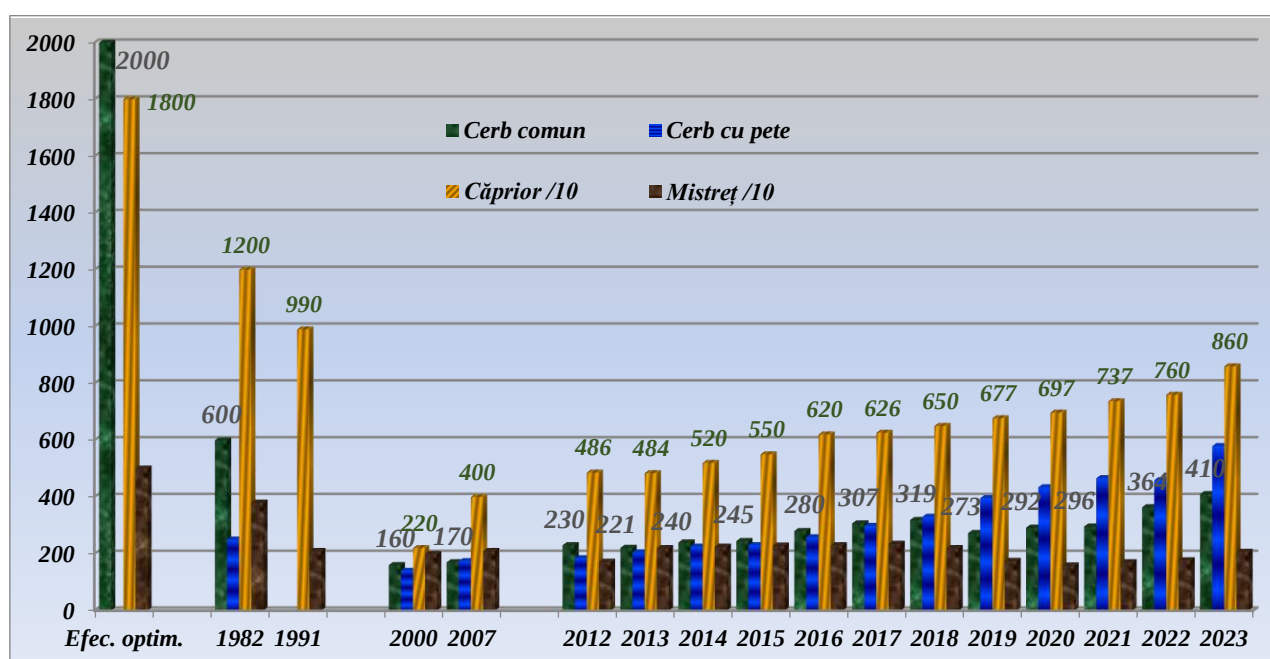

Figura 8. Dinamica efectivelor animalelor paricopitate în ecosistemele silvice pe parcursul anilor 1982-2023.

În ultimii 10 ani constatăm o creștere medie anuală mai semnificativă la cerbul cu pete 15,3%, care începând cu anul 2018 depășește efectivul cerbului nobil, și mai puțin importantă - 5,2 % la căprior și foarte joasă- 2,9 % la cerbul nobil.

Reieșind din starea actuală, în ecosistemele silvice, a structurii specifice, demografice și genetice a populațiilor de cervide și în scopul revenirii la specia aborigenă de cerb comun este necesară realizarea unui program, unde s-ar prevedea de efectuat o serie de măsuri organizatorice și de selecție, una primordială din care ar fi extragerea totală a cerbului cu pete (*Cervus nippon*) din masivul Codrilor Centrali.

Efectivul **șacalului** în biotopurile arboricole și stufăriile agrocenozelor din luncile Prutului, Nistrului și a afluenților lor în perioada de iarnă-primăvară a anului 2023 a fost evaluat la circa **1100 specimene** cu o creștere neînsemnată (circa 5 %) față de efectivul anului trecut, fiind mult mai concentrat (68 %) în luncile zonelor inferioare ale fl. Nistru și r. Prut. Circa **489 șacali** au fost estimați în **ecosisteme silvice** de luncă, cu un salt anual de peste 22 %. Astfel, în ecosistemele republicane,

favorabile șacalului, efectivul este **evaluat la circa 1589 specimene**, cu o **creștere medie de 16 %** în raport cu anul precedent.

Vulpile estimate în ecosistemele republicii la un efectiv reproductiv de peste 30 mii specimene (20,3 mii în agrocezoze, 4,6 mii în ecosisteme silvice și 5,3 mii în localități) având un efectiv la nivelul anului precedent, depășind astfel de 6-8 ori normele ecologice (1-2 vulpi la 1 mie ha). Pentru o reducere stabilă a populației **vulpilor** până la efectivul optimal este necesară o extragere anuală integrală a sporului mediu anual (16 mii vulpi) + 20 % din stocul reproductiv (6 mii vulpi) = circa 22 mii vulpi. Pentru a reveni la echilibrul ecologic de 1 prădător la 70-100 sp. pradă recomandăm reglarea numerică a șacalilor și vulpilelor pe parcursul întregului sezon de vânătoare 2023-2024 până la efectivele capacităților de suport ale ecosistemelor. Analizând trendul populației vulpii în ultimele decenii (**Figura 9**) urmărim o creștere numerică evidentă, în perioada caniculară a anilor 2007-2013, efectivul căreia a redus simțitor speciile sedentare de interes cinegetic (iepurele de câmp, potârnichea, fazanul) și o micșorare a efectivelor în ultimii ani cu o tendință de ușoară descreștere în viitorii ani.

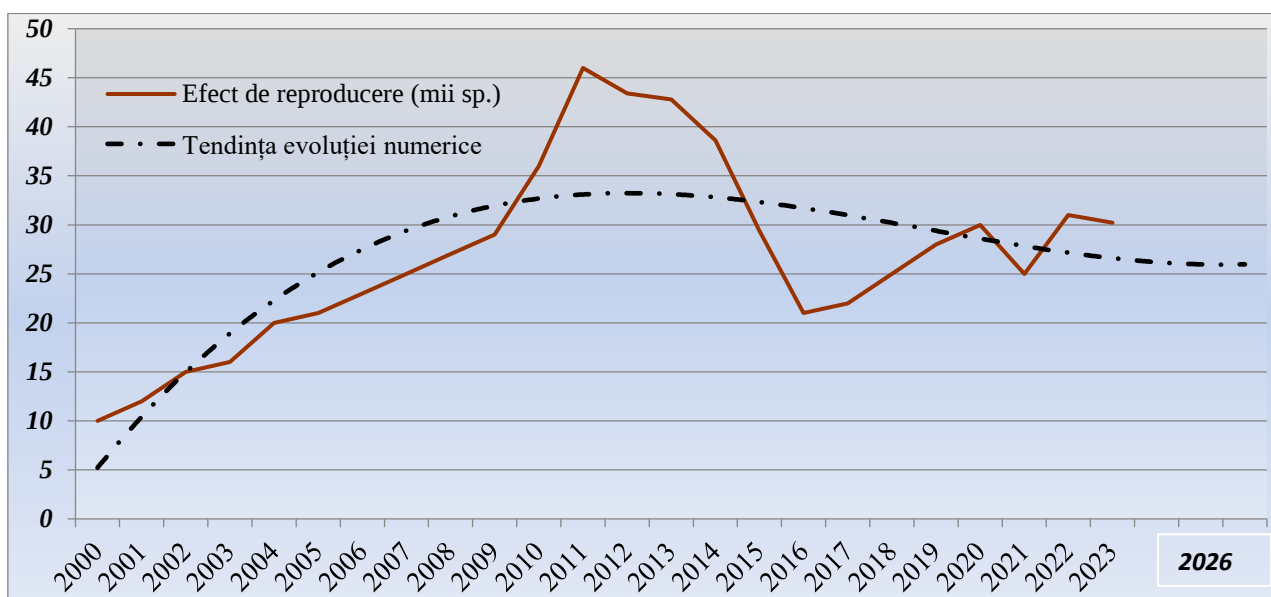

Figura 9. Dinamica numerică a efectivelor de reproducere a vulpii în ultimele două decenii (anii 2000-2023) și tendința evoluției populației în ecosistemele populate în următorii ani

Populația reproductivă a **lupului** răspândită prioritar în zona centrală, în primăvara acestui an este evaluată la un efectiv total de circa **98** lupi concentrați în circa 12 grupări reproductive distribuite în zonele centrale și de sud cu densități maxime de 12-14 lupi la 10 mii ha, depășind local efectivele optime de 6-7 ori, exercitând astfel forțarea considerabilă a populației capriorului.

Dinamica ascendentă a efectivelor și expansivă teritorială cu caracter invaziv a mamiferelor prădătoare, în ultimul deceniu (fig.10), au un efect devastator atât asupra populațiilor speciilor de importanță cinegetică cât și ca factori destabilizator al biodiversității ecosistemelor naturale și antropizate. Totodată

tendința în dinamica efectivelor este de stabilizare la vulpi, ascendentă la lupi și șacali.

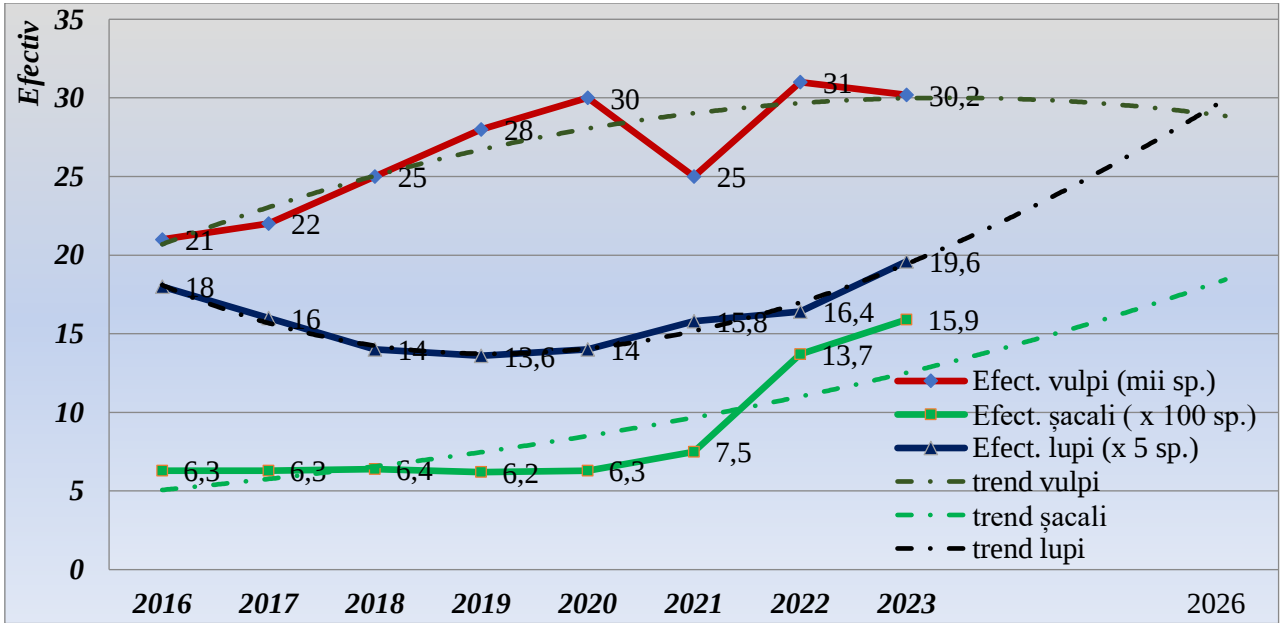

Figura 10. Dinamica numerică a efectivelor reproductive a mamiferelor prădătoare în ecosistemele Republicii Moldova;

Rezultatele raziilor efectuate asupra protecției fondului cinegetic anul 2023

Tabelul 2

n/o	Subdiviziuni ale IPM	Acte de inspectare (un.)	Contravenții (total)	Amenda		Prejudiciu		Materiale înaintate la MAI (nr.)	Prejudiciu		Razii antibraconaj (nr.)	Arme ridicate (nr.)
				Aplicată	Încasată	Aplicat	Încasat		Aplicat	Încasat		
1.	Aparatul central (DCRCP)	14	84	148400	66700	27000	27000	4	-	-	44	12
2.	Chișinău		1	1500	750	-	-	-	-	-	2	-
3.	Bălți	25	1	600	300	-	-	-	-	-	25	-
4.	Cahul	-	2	3600	1800	2500	2500	-	-	-	5	-
5.	UTA Găgăuzia	-	4	10000	5000	-	-	-	-	-	21	2
6.	Anenii Noi	-	27	28800	14400	-	-	-	-	-	38	-
7.	Basarabeasca	1	1	750	750	-	-	-	-	-	15	-

8.	Briceni	83	-	-	-	-	-	-	-	-	62	-
9.	Cantemir	-	5	10200	600	4500	4500	-	-	-	17	-
10.	Cimișlia	23	12	11700	5850	-	-	-	-	-	46	-
11.	Criuleni	-	1	1500	750	-	-	-	-	-	4	-
12.	Călărași		2	3100	1550	-	-	-	-	-	8	-
13.	Căușeni	1	9	5400	2700	-	-	-	-	-	23	-
14.	Dondușeni	1	-	-	-	-	-	-	-	-	89	-
15.	Drochia	10	4	3300	1650	-	-	-	-	-	93	-
16.	Dubăsari	3	5	3900	1950	-	-	-	-	-	3	-
17.	Fălești	3	4	4800	2400	3000	3000	-	-	-	4	-
18.	Florești	6	6	6300	3100	-	-	-	-	-	36	1
19.	Edineț	25	-	-	-	-	-	-	-	-	35	-
20.	Glodeni	23	7	3600	1800	12500	12500	1			25	-
21.	Hîncești		1	10000	5000			-	-	-	5	1
22.	Ialoveni	3	3	6600	3300	-	-	-	-	-	236	-
23.	Leova	20	9	8400	4200	-	-	-	-	-	40	-
24.	Nisporeni	1	5	8600	4300			1			14	-
25.	Ocnîța	7	1	1500	750	-	-	-	-	-	12	-
26.	Orhei	23	5	10250	5125	12500	12500	2			16	-
27.	Rezina	15	-	-	-	-	-	-	-	-	19	-
28.	Rîșcani	20	13	7800	3900	-	-	-	-	-	22	-
29.	Ștefan Vodă	2	9	6000	3000	2500	2500	4	-	-	31	-
30.	Sîngerei	21	-	-	-	-	-	-	-	-	28	-
31.	Soroca	37	5	3400	1700	1500	1500	-	-	-	37	-
32.	Strășeni	31	14	12200	5800	-	-		-	-	51	-
33.	Șoldănești	25	7	4600	2300	-	-	-	-	-	30	-
34.	Taraclia	-	6	4500	2250	-	-			-	18	
35.	Telenești	-	2	6000	3000	-	-	-	-	-	38	2
36.	Ungheni	50	9	13800	6900	-	-	-	-	-	46	-
37.	TOTAL	<u>473</u>	<u>264</u>	<u>351100</u>	<u>167375</u>	<u>61500</u>	<u>61500</u>	<u>12</u>			<u>1228</u>	<u>18</u>

Animalelor și pasări de interes cinegetic recoltate în urma vânătorii legale pentru anul 2023

Tabela 3

Nr.d/o	ST	Porumbel guguștiuc	Porumbel gulerat	Prepelițe	Rațe/Liște, Găinușe de baltă	Gâște	Fazanul	Iepuri	Vulpe	Ciori Grive/coțofene	Șacali	Căprior
		Recoltat	Recoltat	Recoltat	Recoltat	Recoltat	Recoltat	Recoltat	Recoltat	Recoltat	Recoltat	Recoltat
1	Anenii Noi	365	167	250	631	0	870	455	219	464	7	0
2	Bălți	180	80	20	96	0	180	35	58	25	0	0
3	Basarabeasca	50	0	40	0	0	216	75	39	0	0	0
4	Briceni	241	127	175	741	0	249	369	108	50	3	0
5	Cahul	1027	303	470	1325	400	1250	785	186	24	55	0
6	Cantemir	196	257	130	351	81	762	427	260	35	29	0
7	Călărași	280	215	70	147	0	1035	242	117	0	4	0
8	Căușeni	641	66	286	334	16	1169	519	227	27	9	0
9	Chișinău	168	118	69	0	0	492	163	65	0	0	0
10	Cimișlia	349	101	213	493	0	774	314	191	0	1	0
11	Criuleni	315	158	250	644	20	910	327	73	57	0	0
12	Dondușeni	220	225	130	615	0	356	218	105	0	0	0
13	Drochia	234	173	170	740	0	290	469	176	323	1	0
14	Dubăsari	115	275	120	470	0	300	153	37	0	0	0
15	Edineț	397	159	101	614	8	288	389	194	78	1	0
16	Fălești	353	210	175	909	0	519	421	345	6	34	0
17	Florești	306	97	222	648	12	537	421	366	308	6	0
18	Glodeni	227	193	165	762	6	447	255	177	0	12	0
19	Hâncești	496	263	174	142	0	936	286	358	30	1	0
20	Ialoveni	194	280	195	602	4	961	324	120	0	3	0
21	Leova	197	95	71	396	3	458	176	112	3	2	0
22	Nisporeni	154	223	90	302	0	596	240	127	0	16	0
23	Ocnîța	192	281	109	255	0	278	272	111	0	0	0
24	Orhei	220	217	250	132	5	670	247	464	42	27	0
25	Râșcani	259	81	125	776	60	440	359	256	0	4	0
26	Rezina	391	239	195	230	0	148	50	124	0	20	0
27	Sângerei	141	93	121	146	0	276	234	202	12	0	0
28	Soroca	464	207	155	355	0	372	266	164	261	0	0
29	Strășeni	147	173	97	54	0	1045	72	141	63	9	0
30	Șoldănești	108	223	104	173	0	244	133	160	14	0	0
31	Ștefan Vodă	493	178	370	1018	79	2109	491	277	34	69	0
32	Taraclia	165	108	144	76	0	296	173	90	42	8	0
33	Telenești	289	204	83	367	3	815	204	218	0	17	0
34	Ungheni	430	210	168	784	57	812	247	263	0	9	0
35	UTA Gagauzia	500	144	375	1365	120	480	836	316		18	
	Total	10504	6143	5882	16693	874	21580	10647	6446	1898	365	0

Caz de braconaj cinegetic în raionul Florești.

Resurse piscicole

*Coautor: Șef al laboratorului Ihtiologie și Acvacultură,
Institutul de Zoologie al USM
dr. hab., conf. Cerc, BULAT Dumitru.*

Caracteristica principalelor ecosisteme acvatice din Republica Moldova

Sursa: Bulat Dumitru, *Reglementările din domeniul protecției și folosirii raționale a resurselor biologice acvatice din Republica Moldova*, Chișinău 2023.

Relieful republicii cuprinde extremitatea de sud-vest a Câmpiei Europei de Est, teritoriul fiind înclinat de la nord-vest spre sud-est, fapt ce a determinat direcția generală a cursului apelor, altitudinea lui medie fiind de aproximativ 150 m deasupra nivelului mării. Cele mai multe râuri și râulețe se întâlnesc în partea de Nord a republicii, acestea reprezentând afluenții râului Prut și fluviului Nistru, mai puține – în partea de sud și sud-est, apele cărora sunt recoltate atât de Prut și Nistru, cât și de râurile ce se varsă direct în Dunăre și Marea Neagră. În partea de nord, unde precipitațiile atmosferice sunt mai bogate și mai frecvente, râurile au un debit mai mare, în comparație cu cele din sud, unde precipitațiile sunt mai sărace și mare rare.

Rețeaua hidrografică a Republicii Moldova cuprinde 3621 râuri și pâraie (inclusiv 7- cu lungimea de peste 100 km, iar alte 247 – peste 10 km). Lungimea sumară a râurilor depășește 16000 km, cele mai râuri care mărginesc hotarul Republicii Moldova sunt fl. Dunărea (cu ieșirea lângă s. Giurgiulești), fl. Nistru și r. Prut. Fluviul Nistru, Bazinul hidrografic al căruia acoperă 57% din teritoriul țării, cu debit anual de circa 10 km³, marchează pe o porțiune de 657 km frontiera dintre Republica Moldova și Ucraina. Râul Prut (afluent al Dunării), bazinul căruia constituie 24% din teritoriul, cu debitul anual de 2,4 km³, marchează hotarul între Republica Moldova și România pe o porțiune de 695 km. În afară de acestea pe teritoriul țării există 3532 de lacuri și iazuri cu o suprafață totală de 333 km². Printre ele predomină cele mici, cu suprafața de cca 0,2 km². Cele mai mari lacuri naturale sunt situate pe cursul de jos al r. Prut (lacul Belev, bălțile Manta), iar cele mai mari lacuri de acumulare antropizate sunt Costești-Stânca (735 mln.m³) – pe r. Prut, Dubăsari (485,5 mln.m³) și Cuciurgan (88,0 mln. m³) – pe fl. Nistru.

Fluviul Nistru

Fluviul Nistru face parte din cele mai importante nouă cursuri de apă din Europa. Își ia începutul din partea de Nord a munților Carpați, având izvorul situat în nord-vestul pantei muntelui Rozluci, din preajma satul Volcie, și se revarsă prin limanul Nistrului în Marea Neagră, la 35 km spre sud-vest de orașul Odessa. Lungimea fluviului este de 1362 km, Iar suprafața bazinului hidrografic este 72100 km², inclusiv în limitele Republicii Moldova – 657 km și 19000 km².

În perioada actuală această arteră este puternic afectată de factorul antropic. Primul impact major al fluviului a avut lac la mijlocul secolului al XX-lea, când în 1956 a început

să funcționeze hidrocentră electrică Dubăsari. Lungimea lacului de acumulare constituie 128 km, lățimea – de la 200 m. până la 1800 m, suprafața acvatoriului 6570 ha, adâncimea medie 7,19m. Ecosistemul face parte din categoria celor cu productivitatea medie. Următorul impact negativ semnificativ a fost îndiguirea antiinundabilă a malurilor în aval de barajul Dubăsari. În consecință, au fost pierdute suprafețe imense de luncă inundabilă de peste 40 mii ha boiști de importanță strategică pentru speciile fitofile de pești. O altă lovitură suferită de Nistru a avut loc la sfârșitul secolului XX, în anul 1982, la Novodnistrovsc, regiunea Cernăuți din Ucraina, unde a început să funcționeze a doua stație hidroelectrică. Lungimea lacului de baraj apărut în mod artificial constituie 214 km, lățimea de la - 200 m până la 3750 m, adâncimea de la 3 până la 56 m. În urma punerii în funcțiune a hidrotehnice existente (Novodnistrovsc – GES1, Naslavcea – GES2 și primul agregat al CHEAP), starea ecologică a fl. Nistru s-a înrăutățit și mai mult. Factorii determinați fiind fluctuațiile diurne bruște ale nivelului apei (până la 1,5 m, timp de 10-20 minute) debitul insuficient, dezechilibrul regimului: termic, chimic și hidrobiologic.

Starea actuală a resurselor piscicole în fluviul Nistru

În anul 2023 au fost efectuate 7 deplasări în bazinele hidrografice ale fluviului Nistru și râului Prut.

La analiza comparativă a comunităților piscicole din două zone distincte localizate în albia fl. Nistru inferior constatăm că structura specifică a capturilor în năvodul pentru puiet este mai mare în zona situată nemijlocit în aval de barajul Dubăsari (38 specii) (tronsoanel barajul Dubăsari – or. Vadul-lui-Vodă) (**Figura 2**) comparativ cu tronsoanel s. Olănești- s. Palanca (32 specii) (**Figura 1**).

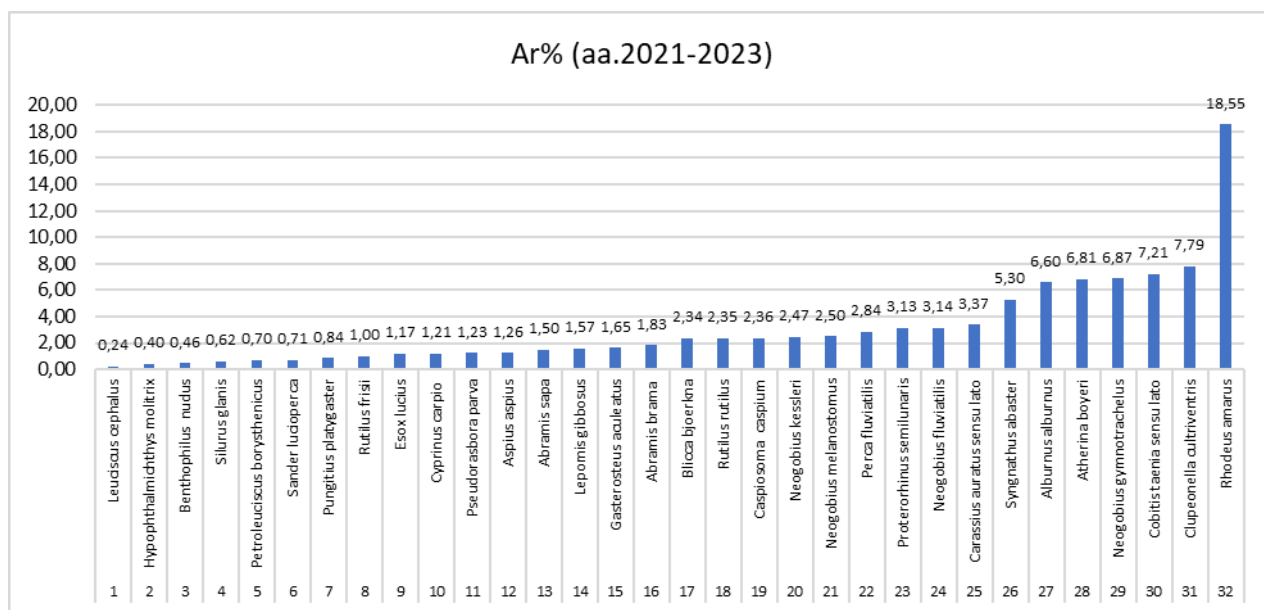

Figura 1. Abundența relativă la speciile de pești din Nistrul inferior (s. Olănești – s. Palanca pentru anii 2021-2023) (unealta de pescuit: năvodul pentru puiet)

Acest fapt indică că tronsonul situat nemijlocit în aval de barajul Dubăsari trebuie declarat ca zonă ecologică sensibilă și luată sub protecție integrală. Astfel, este regretabil faptul că în ultimele modificări a Legii nr. 149 s-au redus substanțial zonele de interdicție totală a pescuitului (la 300 de metri (art. 40, *alin. (1)*). De menționat că segmentul km 356-345 situat în aval de barajul Dubăsari este de o importanță majoră pentru reproducerea, îngrășarea și iernarea faunei piscicole, fiindcă este ultima din zonele rămase (cu excepția zonei de lângă s. Șerpeni) a albiei minore formată din prundiș și piatră de râu, unde sunt situate multiple bancuri de nisip, insulițe aluviale și praguri subacvatice.

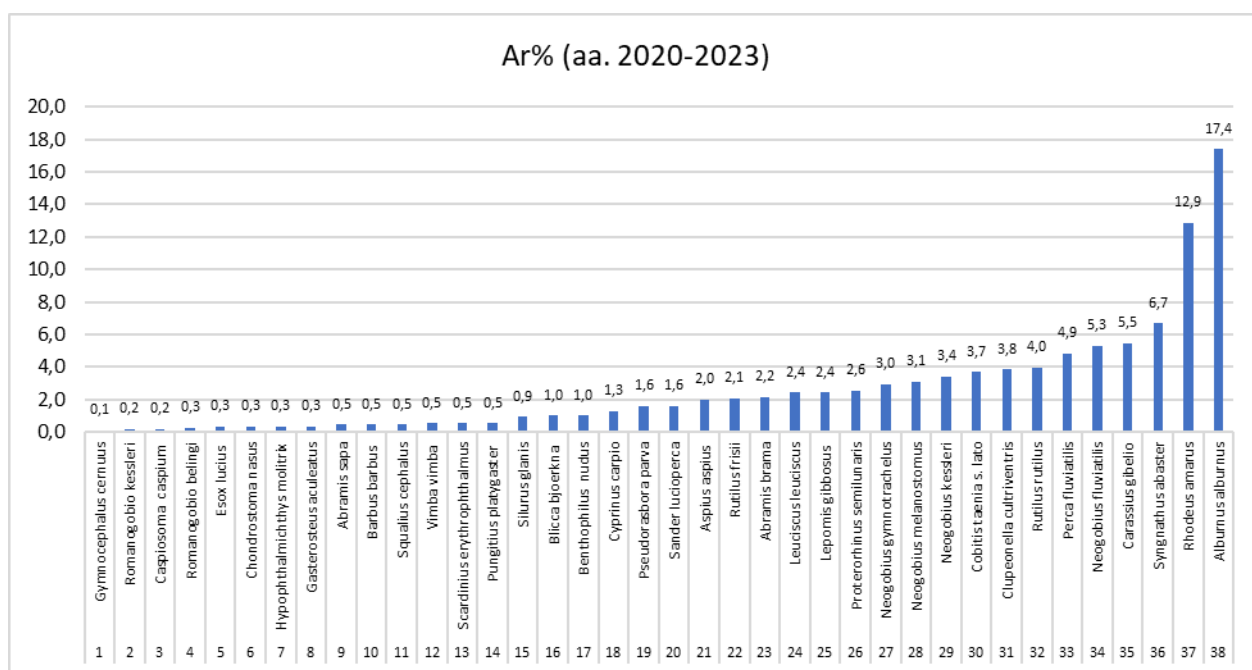

Figura 2. Abundența relativă la speciile de pești din Nistrul inferior (tronsonul barajul Dubăsari – or. Vadul-lui-Vodă) pentru anii 2020-2023 (unealta de pescuit: năvodul pentru puiet)

Abundența și diversitatea semnificativă a speciilor reofile și reo-limnofile indigene de pești de talie medie-mare concentrate în aval de barajul Dubăsari poate fi demonstrată la analiza capturilor piscicole efectuate cu ajutorul plasei staționare cu latura ochiului 40x40 mm în anul 2023 (**Figura 3**).

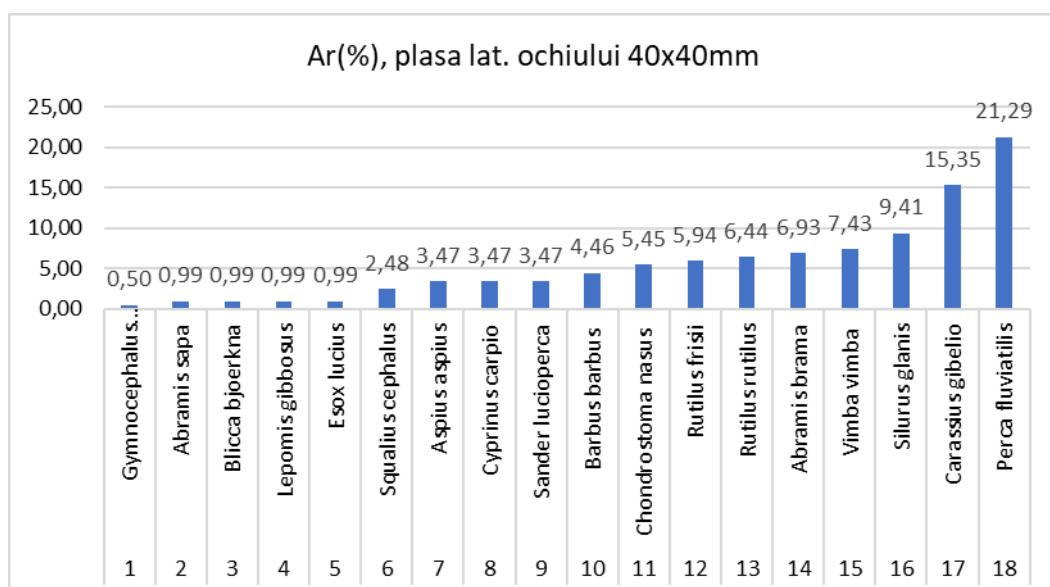

Figura 3. Abundența relativă la speciile de pești în aval de barajul Dubăsari, anul 2023, unealta de pescuit - plasa flotabilă cu lat. ochiului 40x40 mm.

Din specii dominate reofile de pești (D4) în capturile plaselor staționare din anul 2023, latura ochiului 40x40 mm, lungimea 75 m, putem menționa *Vimba vimba* (7,43 %), *Rutilus frisii* (5,94%), *Chondrostoma nasus* (5,45%), iar din cele subdominate (D3) amintim: *Barbus barbus* (4,46%), *Aspius aspius* (3,36%), *Squalius cephalus* (2,48%). Viiturile de la sfârșitul primăverii – încep. verii din ultimii ani, în concurs cu baza trofică bogată sub formă de pești de talie mică, au creat premise de majorare a efectivelor speciei *Silurus glanis* devenind una dominată (D4=9,41%). Creșterea efectivelor grupelor tinere de vârstă la somn european se constată atât în fl. Nistru, cât și în r. Prut. Speciile eudominante, totuși, se prezintă a fi cele euritope de talie medie caracteristice ambelor sectoare ale fl. Nistru: *bibanul comun* (D5=21,29) și *carasul argintiu* (D5=15,35). Bibanul în acest habitat este în deosebi numeros din cauza condițiilor prielnice de nutriție, atingând dimensiuni considerabile.

În cadrul investigațiilor, s-a pus drept obiectiv analiza loturilor speciilor migratoare de pești din fl. Nistru în condițiile fragmentărilor de biotop cauzate de construcția hidrocentralelor. Ca specie-model a fost selectată scrumbia-de-Dunăre (*Alosa immaculata*).

În fluvial Nistru s-a constatat că în prezent cele mai importante boiști pentru reproducerea *scrumbiei-de-Dunăre* sunt situate pe tronsonul Dubăsari-Speia. Declanșarea migrațiilor de reproducere are loc în martie, la temperatura apei de aproximativ 5 °C, cu atingerea apogeeului la 10–17 °C (sfârșitul lunii aprilie – prima jumătate a lunii mai) și se încheie la 22–24 °C (sfârșitul lunii iunie - început de iulie).

Rezultatele pescuitului științific de control cu plasele flotabile în derivă cu latura ochiului 28x28-40x40 mm în perioada migrației scrumbiei-de-Dunăre din anul 2023 (Nistru inferior, s. Olănești) denotă următoarele ponderi în capturi (**Figura 4**).

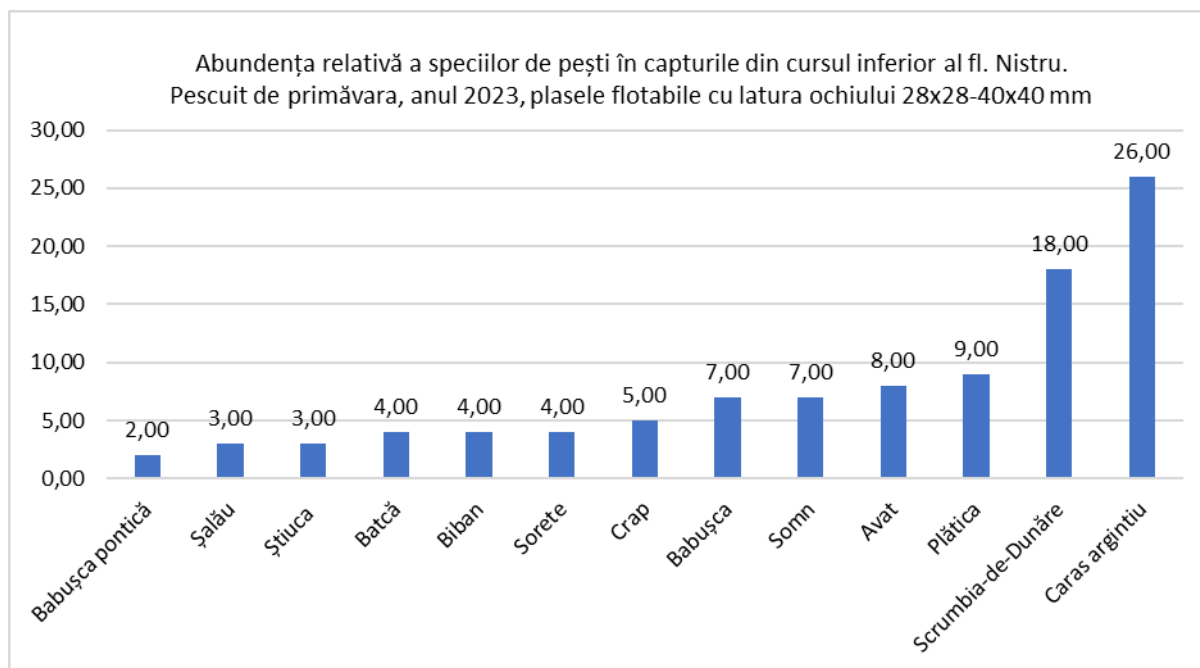

Figura 4. Abundența relativă la speciile de pești din Nistrul inferior în perioada de primăvară, a. 2023, s. Olănești (unealta de pescuit: plase flotabile cu lat. ochiului 28x28 - 40x40 mm)

La efectuarea pescuitului științific de control în diferiți ani (Nistru inferior) cu ajutorul plasei flotabile (dimensiunile laturii ochiului de 30x30 mm, h=3 m, l=50 m, d_{triere} = 500 m), s-a constatat o scădere substanțială a capturilor pe unitate de efort în ultimii doi ani. Astfel, captura pe unitate de efort în a. 2017 a constituit 16,9 exp./triere, în a. 2018 – 6,05 exp./triere, în a. 2019 – 30,7 exp./triere, în anul 2020 – 15,8 exp./triere, în anul 2021 – 14,25 exp./triere, în anul 2022 – 4,85 exp./triere, iar în a. 2023 de doar 2,35 exp./triere (**Figura 5**).

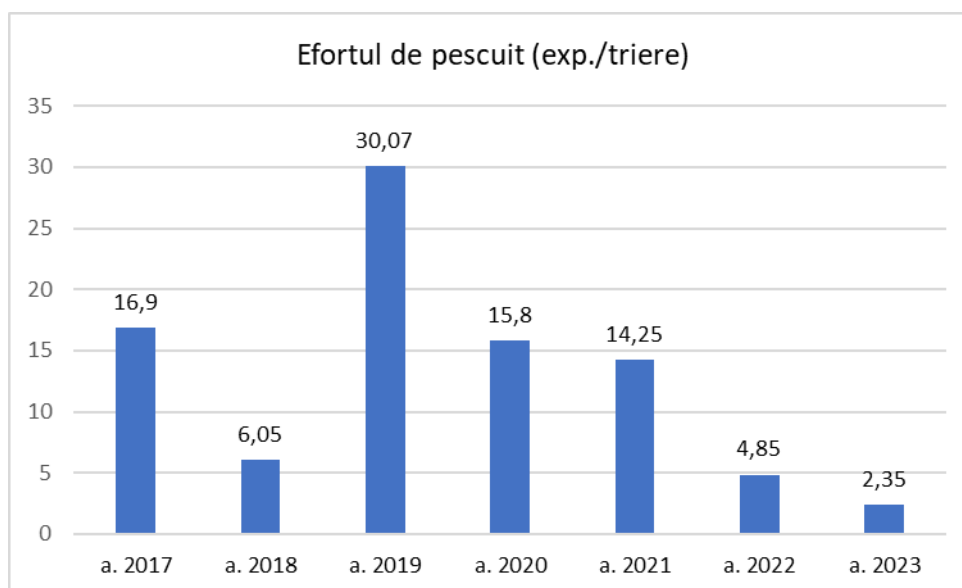

Figura 5. Captura pe unitate de efort la scrumbia-de-Dunăre din fl. Nistru în aspect multianual

Structura capturilor piscicole în plasele staționare (latura ochiului 28x28 mm și 40x40 mm) instalate în albia Prutului inferior în anul 2023 indică la dominanța (D%) *carasului argintiu* (21,37%), *batcei* (17,95%), *crapului european* (17,09%) și *sângerului* (14,53%). Reprezentarea *sângerului* în capturi prin diverse grupe de vârstă (atât în capturile cu năvodul pentru puiet cât și cu plase de diferite dimensiuni ale laturii ochiului) devine un semnal foarte alarmant și sugerează la efectul său bioinvaziv în Prutul inferior (**Figura 6**).

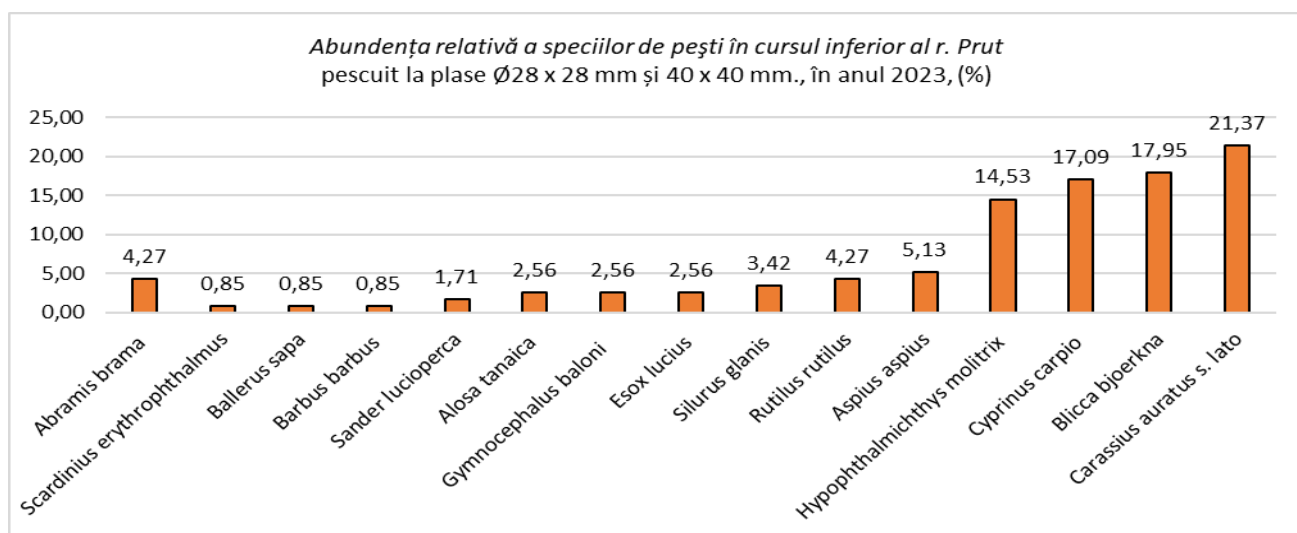

Figura 6. Abundența relativă la speciile de pești din Prutul inferior (tronsonul s. Brânza-s. Giurgiulești) în anul 2023 (unealta de pescuit: plase cu lat. ochiului 28x28 - 40x40 mm)

Analiza abundenței speciilor de pești în capturile cu năvodul pentru puiet din albia Prutului inferior în anii 2022-2023 este reflectată în următoarea diagramă (**Figura 7**).

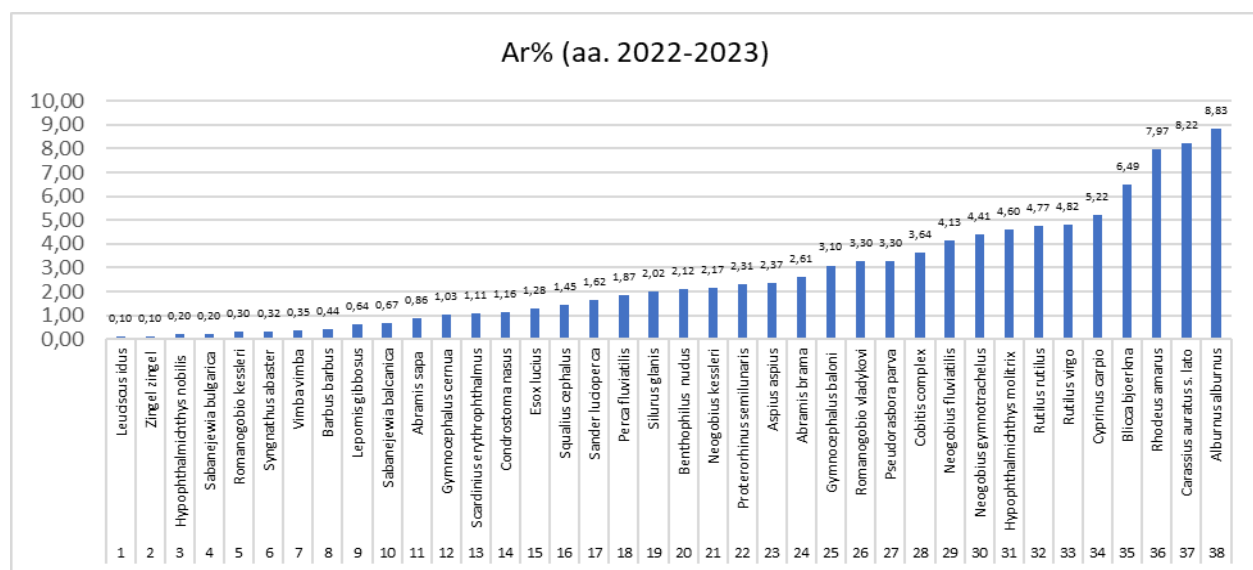

Figura 7. Abundența relativă la speciile de pești din Prutul inferior (tronsonul s. Brânza – s. Giurgiulești) pentru anii 2022-2023 (Unealta de pescuit: năvodul pentru puiet)

Structura capturilor piscicole din lacul de acumulare Costești-Stânca în anii 2022-2023 este reprezentată în următoarea tabelă (**Tabelul 4**).

Structura de vârstă a speciilor de pești din lacul de acumulare Costești-Stânca în perioada 2022 – 2023 din capturate cu plase Ø 40 x 40 mm, 45 x 45 mm 50 x 50 mm și 60 x 60 mm.

Tabelul 4

Speciile de pești evidențiate	Indicii	Grupele de vârste (ani) și valorile indicilor biometrici										Valorile medii	Numărul de pești examinați (ex,)	Abundența relativă %
		0 ⁺	1-1 ⁺	2-2 ⁺	3-3 ⁺	4-4 ⁺	5-5 ⁺	6-6 ⁺	7-7 ⁺	8-8 ⁺	9-9 ⁺			
Plătică	L (cm*)	-	-	23,5	26,0	35,0	37,0	40,5	47,0	50,0	-	37,0	136	39,9
Abramis brama (Linnaeus, 1758)	1 (cm)*	-	-	19,0	21,0	29,0	30,5	33,0	37,5	40,5	-	30,9		
	P(g)*	-	-	135	208	442	595	882	1080	1496	-	691,2		
	n*	-	-	2	6	57	43	20	6	2	-	-		
	%*	-	-	2,4	4,4	41,2	31,1	14,1	4,4	2,4	-	-		
Avat	L (cm)	-	17,0	29,0	36,5	40,5	44,0	56,0	58,9	61,0	-	42,8	34	9,9
	1 (cm)	-	15,0	24,5	30,5	33,8	39,8	47,5	50,0	51,0	-	36,5		
	P(g)	-	47	218	487	594	791	1588	2385	2445	-	1069,4		
	n	-	1	2	4	6	7	1	12	1	-	-		
	%	-	2,9	5,8	11,7	17,6	20,3	2,9	35,9	2,9	-	-		
Șalău	L (cm)	-	-	26,5	33,5	44,3	52,8	56,0	67,0	68,5	-	49,8	65	18,9
	1 (cm)	-	-	22,0	27,0	37,7	46,7	47,9	57,0	60,0	-	42,6		
	P(g)	-	-	305,0	564,0	749,0	1310,0	1505,0	2745,0	3250,0	-	1489,7		
	n	-	-	2	18	15	17	9	2	2	-	-		
	%	-	-	3,0	27,6	23,1	26,4	13,8	3,0	3,0	-	-		
Crap	L (cm)	-	-	-	26,0	31,0	40,5	44,8	56,0	61,0	-	43,2	16	4,6
	1 (cm)	-	-	-	22,0	25,0	34,0	37,0	47,0	51,5	-	36,0		
	P(g)	-	-	-	300,0	571,0	980,0	1280,0	2442,0	3610,0	-	1530,3		
	n	-	-	-	2	3	5	3	2	1	-	-		
	%	-	-	-	12,5	18,7	31,4	18,7	12,5	6,2	-	-		
Babușcă	L (cm)	-	-	-	23,0	30,0	33,5	35,0	38,0	-	-	31,9	24	6,9
	1 (cm)	-	-	-	19,0	26,0	28,0	29,0	32,0	-	-	26,8		
	P(g)	-	-	-	119	248	370	639	799	-	-	411,2		
	n	-	-	-	3	9	10	1	1	-	-	-		
	%	-	-	-	12,5	37,5	41,8	4,1	4,1	-	-	-		
Caras - argintiu	L (cm)	-	-	-	22,5	26,0	30,0	32,5	36	-	-	29,4	23	6,7
	1 (cm)	-	-	-	16,5	22,0	25,0	26,5	30	-	-	24,0		
	P(g)	-	-	-	265	360	580	645	841	-	-	538,2		
	n	-	-	-	2	4	6	10	1	-	-	-		
	%	-	-	-	8,6	17,2	26,0	43,9	4,3	-	-	-		
Biban	L (cm)	-	-	15,0	18,6	24,8	27,9	-	-	-	-	21,6	7	5,2
	1 (cm)	-	-	13,0	13,5	20,5	23,5	-	-	-	-	17,5		
	P(g)	-	-	66,0	83,0	241,0	358,0	-	-	-	-	187,0		
	n	-	-	1	6	9	2	-	-	-	-	-		
	%	-	-	5,5	33,4	50,1	11,0	-	-	-	-	-		

<i>Morunaș</i> <i>Vimba vimba</i> (Pallas, 1911)	<i>L (cm)</i>	-	-	25,5	30,0	32,0	35,0	-	-	-	-	30,6	26	7,5
	<i>l (cm)</i>	-	-	21,0	25,5	26,5	29,5	-	-	-	-	25,6		
	<i>P(g)</i>	-	-	141	265	320	495	-	-	-	-	305,0		
	<i>n</i>	-	-	1	15	1	9	-	-	-	-	-		
	<i>%</i>	-	-	3,8	-	3,8	34,6	-	-	-	-	-		
Somn <i>Silurus glanis</i> (Linnaeus, 1758)	<i>L (cm)</i>	-	-	-	63	-	-	-	-	-	-	-	1	0,3
	<i>l (cm)</i>	-	-	-	57,4	-	-	-	-	-	-	-		
	<i>P(g)</i>	-	-	-	957	-	-	-	-	-	-	-		
	<i>n</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
	<i>%</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Total													343	

* L - lungimea totală a peștelui (cm);
l - lungimea până la baza înotătoarei caudale;
P - greutatea (g);
N – numărul de pești examinați;
% - raportul grupelor de vârste a populație

Controlul ecologic

Controlul ecologic are drept scop - protecția mediului, efectuat întru preîntâmpinarea și înlăturarea încălcărilor legislației ecologice.

Inspectoratul pentru Protecția Mediului are misiunea implementării politicii statului în domeniul protecției mediului și folosirii raționale a resurselor naturale, exercitarea controlului și supravegherii de stat, prevenirea și contracararea încălcărilor din domeniul de activitate.

Protecția mediului reprezintă un ansamblu de reglementări, acțiuni și mijloace, care au drept scop menținerea și protejarea factorilor de mediu împotriva degradării în urma activității antropogene (**Tabelele 5,6**).

Rezultatele raziilor efectuate pe parcursul anului 2023, la compartimentul resurse piscicole.

Tabelul 5

n/o	Subdiviziuni ale IPM	Acte de inspectare (un.)	Contravenții (total)	Amenda		Prejudiciu		Razii antibraconaj (nr.)	Unelte interzise ridicate (nr.)	Pește	
				Aplicată	Încasată	Aplicat	Încasat			Lăsat contravenientului (kg)	Predat în unitatea de comerț (kg)
1.	Aparatul central (DCRCP)	28	347	212700	109450	220335	201292	68	415	157	-

2.	Chişinău	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-
3.	Bălţi	13		-	-	-	-	19	-	-	-
4.	Cahul	-	42	28750	11825	288870	50275	25	17	45	-
5.	Comrat	-	1	400	200	-	-	6	-	-	-
6.	Anenii Noi	-	11	4200	2100	-	-	8		-	-
7.	Basarabeasca	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	Briceni	45	7	3150	1575	-	-	31	-	-	-
9.	Cantemir	1	1	600	300	-		17		-	-
10.	Cimişlia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Criuleni	17	68	51500	25750	1500	1500	4	5	-	-
12.	Călăraşi	-	-	-	-	-	-	-		-	-
13.	Căuşeni	-	20	6450	3225	1500	1500	33	-	-	-
14.	Donduşeni	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15.	Drochia	7	14	6700	3350	-	-	-	-	-	-
16.	Dubăsari	26	99	57450	28850		-	28	159		-
17.	Făleşti	2	4	1200	600	-	-	3	3	-	-
18.	Floreşti	-	23	6750	3225	-	-	38	-	-	-
19.	Edineţ	38	37	16650	8325	-	-	54	14	-	-
20.	Glodeni	-	9	4200	2100	4500	2500	7	-	1	-
21.	Hînceşti	1	2	1200	600	-	-	1	4	-	-
22.	Ialoveni	-	5	2100	1050	-	-	18	-	-	-
23.	Leova	10	32	17100	9950	15200	10200	40	-	-	-
24.	Nisporeni	5	1	600	300	-	-	8	3	-	-
25.	Ocnîţa	3	-	-	-	-	-	3	-	-	-
26.	Orhei	17	60	31450	14825	5000	5000	16	42	8	-
27.	Rezina	22	15	8250	3675	-	-	26	33	-	-
28.	Rîşcani	47	112	42950	21325	34900	28900	60	96	15	-
29.	Ştefan Vodă	-	151	62300	30975	22727	9135	106	20	17	6
30.	Sîngerei	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
31.	Soroca	25	25	12500	6250	5275	5275	33	11	-	-
32.	Străşeni	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
33.	Şoldăneşti	5	12	3600	1800	-	-	21	-	-	-

34.	Taraclia	-	25	8300	4300			20	8		-
35.	Telenești	-	2	900	450	300	300	30	-	-	-
36.	Ungheni	7	4	1800	1050	-	-	3	-	-	-
	TOTAL	320	1129	593750	297450	600107	315877	733	830	243	6

Braconaj piscicol cu curentul electric în raionul Orhei.

Pe parcursul anului 2023 inspectorii Inspectoratului pentru Protecția Mediului și ai subdiviziunilor sale cu participarea reprezentanților Ministerului Afacerilor Interne, Agenției Moldsilva și Societății Vânătorilor și Pescarilor din Moldova au întreprins 1370 razii antibraconaj.

Pentru încălcările regulilor de protecție a resurselor piscicole, regulilor de pescuit și a prevederilor actelor normative privind folosirea și protecția fondului cinegetic, conform articolelor 114 și 128 din Codul Contravențional al Republicii Moldova au fost încheiate 1393 procese-verbale, cu aplicarea amenzilor în sumă de 944850 lei. Au fost ridicate de la contravenienți 18 arme de vânătoare și 830 scule pentru pescuit.

Indicatorii Inspectoratului pentru Protecția Mediului privind controlul efectuat în domeniul protecției resurselor cinegetice și piscicole în anul 2023 comparativ cu 2022

Tabelul 6

Nr. d/o	Denumirea măsurilor	Unitatea de măsură	Indici	
			a. 2022	a. 2023
1.	Acte de control întocmite	Unități	568	793
2.	Razii întreprinse	Unități	1618	1961
3.	Procese-verbale încheiate	Unități	1131	1393
4.	Ridicate arme de vânătoare/scule interzise pentru pescuit	Unități	28/1040	18/830
5.	Amenzi aplicate	Lei	904400	944850
6.	Amenzi încasate	Lei	445500	464825
7.	Prejudiciu cauzat	Lei	474848	661607
8.	Prejudiciu recuperat	Lei	285431	377377
9.	Pește capturat ridicat	kg	854	243

Bibliografie:

1. Savin A. Starea fondului cinegetic în Republica Moldova pentru anul 2023 extras din raportul științific anual a Grupului Interdepartamental de cinegetică a Laboratorului de Vertebrate Terestre. (scrisoarea nr 132 din 31.01.2024)
2. Bulat Dm. Ihtiofauna Republicii Moldova: rezultatele pescuitul științific din anul 2022 în ecosistemele acvatice din bazinele hidrografice ale fl. Nistru și r. Prut, „Determinarea schimbărilor mediului acvatic, evaluarea migrației și impactului poluanților, stabilirea legalităților funcționării hidrobiocenozelor și prevenirea consecințelor nefaste asupra ecosistemelor” AQUABIO (program de Stat 2020-2023)(scrisoarea nr. 115 din 18.01.2024)
3. Dumitru Bulat, Reglementările din domeniul protecției și folosirii raționale a resurselor biologice acvatice naturale din Republica Moldova, Chișinău 2022.
4. Agenția „Moldsilva,, Evaluarea efectivelor din fondul forestier a speciilor de animale (scrisoarea nr. 669 din 12.03.2024)
5. Recoltarea animalelor și păsărilor de interes cinegetic gestionate de SVPM (scrisoarea nr.783 din 20.03.2024)
6. Bulat Dm. Ihtiofauna Republicii Moldova: geneza, starea actuală, tendințe și măsuri de ameliorare. Rezumatul tezei de doctor habilitat în științe biologice. Chișinău, 2019. 68 p
7. Savin A., O. Ciocoi, M. Șcerbliuc, G. Grosu, V. Nisteanu. Seazonal and multiannual dynamics of sedentary species populations of hunting interest. X-th international Conference of zoologists. Chișinău-2021, p. 364-369
8. Savin A., V. Caisîn, G. Chiriță. Dinamica efectivelor și activității copitatelor în ecosistemele forestiere a R. Moldova. Simpozionul științific internațional- 50 ani de la fondarea rezervației “Codrii”. Lozova-2021, p. 342-347.

9. Usatîi, M., Şaptefraţi, N., Bulat D., ş.a. Starea ihtiocenozelor din ecosistemele acvatice naturale şi măsuri de ameliorare. Tipograf. "Balacron". Chişinău, 2018. 48 p. ISBN 978-9975-3255-6-1
10. Usatîi, Ad., Usatîi, M., Şaptefraţi, N., Dadu, A. Resursele piscicole naturale ale Republicii Moldova. Ed. Balacron, Chişinău, 2016. 124 p.
11. Usatîi, M. Evoluţia, conservarea şi valorificarea durabilă a diversităţii ihtiofaunei ecosistemelor acvatice ale Republicii Moldova. Autoreferat al tezei de doctor habilitat în ştiinţe biologice, Chişinău, 2004. 48 p.
12. Бодареу, Н.Н. Динамика рыбного населения и популяций отдельных видов в реконструированных водоемах бассейна Днестра. В: Автореф. диссерт. доктора биол. наук. Москва, 1993. 66 с.
13. Долгий, В.Н. Ихтиофауна Днестра и Прута (современное состояние, генезис, экология и биологические основы рыбохозяйственного использования). Изд. Штиинца. Кишинев, 1993. 323 с.
14. Попа, Л.Л. Рыбы Молдавии. Справочник – определитель. Изд. Картя Молдовеняскэ. Кишинев, 1977. 200 с.
15. Ярошенко, М.Ф. Гидрофауна Днестра. Изд. АН СССР. Москва, 1957. 169 с.
16. Ярошенко, М.Ф., Ганя, И.М., Вальковская, О.И., Набережный, А.И. К вопросу об экологии и промысловом значении некоторых рыб Днестра. В: Изв. Молд. филиала АН СССР. 1951, №1 (4). с. 273-295.
17. Usatîi M., Usatîi A., Crepis O., Şaptefraţi N., Bulat Dm., Bulat Dn., Toderaş I., Cebanu A., Dadu A. Evaluarea stării resurselor piscicole. Tipogr. "Balacron", 2017, 142 p., ISBN 978-9975-128-92-6.
18. Usatîi, M., Şaptefraţi, N., Bulat D., ş.a. Starea ihtiocenozelor din ecosistemele acvatice naturale şi măsuri de ameliorare. Tipograf. "Balacron". Chişinău, 2018. 48 p., ISBN 978-9975-3255-6-1

VIII. CONTROALE DE STAT ÎN TEMEIUL LEGII NR. 131/2012 PRIVIND CONTROLUL DE STAT ASUPRA ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR

Liuba ROȘCA,

*Șef, Direcția metodologie,
evaluarea riscurilor și planificarea controalelor*

Aliona RĂILEANU,

*Specialist principal, Direcția metodologie,
evaluarea riscurilor și planificarea controalelor*

Planificarea, efectuarea și rezultatele controalelor

Legea nr. 131/2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător, are drept scop consolidarea cadrului juridic și instituțional în domeniul efectuării controlului de stat asupra activității de întreprinzător prin asigurarea unui nivel mai înalt de protecție a mediului, vieții, sănătății și proprietății persoanelor, supravegherea introducerii și circulației pe piață a produselor în vederea asigurării siguranței acestora și implementarea sistemului de analiză a riscurilor în baza criteriilor de risc. Aceasta reglementează organizarea și desfășurarea controlului, stabilirea principiilor fundamentale și a procedurii de efectuare a controlului.

Inspectoratul pentru Protecția Mediului, ca autoritatea administrativă subordonată Ministerului Mediului, este împuternicit să efectueze supravegherea și controlul de stat în domeniul protecției mediului și utilizării resurselor naturale și să-și realizeze funcțiile în următoarele domenii:

- realizarea politicii de mediu;
- protecția aerului atmosferic;
- protecția resurselor acvatice;
- protecția florei, faunei și ariilor naturale protejate;
- protecția solului și subsolului;
- gestionarea deșeurilor și a substanțelor chimice;
- utilizarea rațională a resurselor naturale;
- activități planificate;

La baza controlului de stat asupra activității de întreprinzător în domeniul protecției mediului și utilizării resurselor naturale stau criteriile de risc relevante domeniilor de competență ale Inspectoratului, cu acordarea punctajului corespunzător și raportarea acestuia la ponderea fiecărui criteriu de risc, în funcție de relevanța lui pentru nivelul general de risc.

Conform planului controalelor planificate aprobat prin Ordinul nr. 65 din 25.11.2022 al Inspectoratului pentru anul 2023 au fost planificate 1692 controale în domeniile de competență, *față de 2076 controale sau cu 18,5% mai puțin față de anul 2022.*

Pe parcursul anului 2023 au fost efectuate în total 3679 (domenii) controale dintre care:

- 1483 (domenii) controale planificate;
- 433 (domenii) inopinate în baza petițiilor, sesizărilor organelor de drept și autosesizărilor;
- 1763 (domenii) în cadrul procedurii de eliberare a actului permisiv;

În domeniile de competență ale Inspectoratului au fost efectuate 1483 (domenii) controale planificate, *față de 1706 controale sau cu 13% mai puține față de 2022.*

Din numărul total de 1916 controale planificate și inopinate efectuate 220 (11%) sunt cu grad maxim de risc (800-1000) ceea ce reprezintă în creștere cu 5% față de anul 2022, fiind efectuate 2032 controale planificate și inopinate dintre care 113 (6%) cu grad sporit de risc.

Din numărul total de controale desfășurate, durata acestora a fost de la 1 la 5 zile calendaristice, însă pentru 35 de controale s-a decis prelungirea acestora, cu până la 5 zile, în temeiul art. 18 alin. (2) al Legii nr. 131/2012.

Drept măsuri preventive pentru încălcările legislației de mediu stabilite ca urmare a controalelor executate, au fost înaintate agenților economici 800 prescripții pentru înlăturarea încălcărilor, de asemenea au fost întocmite 347 de planuri remediere, în temeiul art. 46¹ al CCo al RM.

Totodată, în cadrul a 198 controale planificate și inopinate efectuate au fost aplicate sancțiuni în temeiul CCo al RM, sub formă de amenzi în mărime de 1 777 600 lei, dintre care cele mai frecvente încălcări sunt:

- ✓ încălcarea regimului de protecție a apelor;
- ✓ încălcarea regulilor de folosire a apei;
- ✓ încălcarea regulilor de desfășurare a activității economice în zonele de protecție a apelor;
- ✓ încălcarea modului de protecție și de folosire a subsolului;
- ✓ tăierea ilegală sau vătămarea arborilor și arbuștilor;
- ✓ încălcarea modului de folosire a fondului de exploatare, de recoltare, de transportare și de export al lemnului;
- ✓ neefectuarea plății pentru poluarea mediului;
- ✓ nefolosirea instalațiilor pentru purificarea de poluanți și controlul emisiilor în atmosferă, pentru epurarea apelor uzate;
- ✓ încălcarea regulilor de gestionare a deșeurilor.

Cele mai importante grupuri de încălcări grave ale legislației de mediu au fost depistate în rezultatul controalelor efectuate în următoarele domenii de competență:

- ✓ protecția resurselor acvatice – 6 cazuri de poluare gravă a apelor naturale cu ape reziduale neepurate, care au avut în consecință cauzarea de prejudicii în proporții deosebit de mari resurselor acvatice;
- ✓ protecția aerului atmosferic – 5 cazuri de depășire a emisiilor de poluanți în atmosferă, care au avut în consecință cauzarea de prejudicii în proporții deosebit de mari aerului atmosferic;

- ✓ protecția solului – 3 cazuri de deversare a apelor uzate pe sol, fapt care a cauzat prejudicii în proporții deosebit de mari resurselor naturale.

Materialele pe cazurile enumerate au fost înaintate organelor de drept pentru stabilirea tuturor circumstanțelor și atragerea la răspundere a persoanelor culpabile cu repararea prejudiciilor cauzate mediului înconjurător.

Principalele motive care au stat la baza celor mai grave încălcări de mediu depistate în anul 2023:

- ✓ lipsa stațiilor de epurare și preepurare a apelor reziduale, or depășirea termenelor de exploatare a stațiilor de epurare existente, care deversează apele reziduale cu depășiri ale concentrației maxime admisibile a poluanților direct în apele reziduale;
- ✓ cuantumul mic al prejudiciilor și mărimea sancțiunilor aplicate în cazurile tăierilor ilegale de arbori în fondul forestier, precum și numărul insuficient al agenților constataitori cu împuterniciri privind protecția vegetației forestiere;
- ✓ exploatarea zăcămintelor miniere în lipsa actelor permissive, cu depășirea perimetrelor miniere și pe terenuri cu altă destinație;
- ✓ numărul insuficient de inspector angajați, responsabili pentru efectuarea controalelor în domeniul protecției solului și subsolului, în raport cu numărul mare de agenți economici din domeniul extragerii substanțelor minerale utile și a volumului mare de lucru necesar de efectuat în cadrul controalelor în domeniul nominalizat;
- ✓ procesul îndelungat al investigațiilor efectuate de către organele de drept, pentru stabilirea cauzelor și a persoanelor culpabile de acțiuni ilegale de folosire a resurselor subsolului și atragerea ulterioară a acestora la răspundere;
- ✓ neconformarea agenților economici cu prevederile legislației de mediu sau neglijarea în totalitate a acestora.

Instrumentele utilizate de către Inspectorat la atingerea obiectivelor și indicatorilor de performanță

În conformitate cu prevederile Metodologiei de stabilire a obiectivelor și indicatorilor de performanță a organelor de control asupra activității de întreprinzător (H.G. nr. 355/2020) a fost elaborat Planul de acțiuni privind obiectivele și indicatorii de performanță pentru activitatea de control al IPM pentru anul 2023, aprobat prin Ordinal Ministerului Mediului nr. 121 din 22 decembrie 2022.

În vederea realizării acțiunilor planificate, atingerea indicatorilor de performanță, precum și a valorilor-țintă, Inspectoratul pentru Protecția Mediului a utilizat următoarele instrumente:

- ✓ resursele financiare alocate din bugetul de stat pentru activitățile de control, evaluarea riscurilor și planificarea controalelor, creșterea

- gradului de conștientizare și conformare cu prevederile legislației de mediu, pentru transport și dotare tehnică;
- ✓ planul anual al controalelor planificate aprobat și publicat;
 - ✓ controale planificate/inopinate/la solicitare pentru eliberarea actului permisiv, efectuate de către subdiviziunile cu funcții de control ale Inspectoratului;
 - ✓ probe de laborator prelevate de către specialiști laboratoarelor Agenției de Mediu, necesare pentru stabilirea prejudiciului cauzat mediului prin diferite acțiuni ilegale;
 - ✓ actele legislative aplicate pentru domeniile de competență aferente controalelor, Metodologia privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător în baza analizei riscurilor din domeniile de competență ale Inspectoratului;
 - ✓ desfășurarea campaniilor și acțiunilor de mediu cu implicarea factorilor de decizie ai APL-urilor și agenților economici privind acțiunile de protecția mediului și respectării legislației de mediu;
 - ✓ activități de comunicare plasate pe pagina web oficială, comunicate de presă/informații/emisiuni;
 - ✓ acordarea consultațiilor privind prevenirea încălcărilor legislației de mediu;
 - ✓ recepționarea mesajelor parvenite prin intermediul poștei electronice, pagina de Facebook, apelurilor telefonice parvenite la Telefonul Verde;
 - ✓ examinarea petițiilor/solicităților/sesizărilor parvenite în adresa Inspectoratului;

Activități de consultanță și informare

Pentru realizarea funcției de consultare, prevăzută de art. 3² alin. (2) din Legea nr. 131/2012, în scopul prevenirii încălcărilor legislației și în vederea aplicării corecte a prevederilor legale, Inspectoratul publică pe pagina web oficială www.ipm.gov.md și rețeaua de socializare Facebook informație referitoare la controlul de stat, încălcărilor tipice constante, precum și recomandări pentru cazurile respective. Pe parcursul anului 2023, inspectorii IPM au exercitat activ în cadrul fiecărui control rolul de consultare.

În perioada anului 2023 pe pagina web oficială a Inspectoratului, în rețeaua de socializare Facebook au fost plasate/publicate 1148 de postări, comunicate etc. referitoare la activitatea organului de control, noutăți cu privire la cadrul normativ, evenimente etc., aferente domeniilor de competență ale IPM, astfel încât a fost accesată pagina Facebook de 724847, s-a participat în cadrul a 63 de emisiuni Radio/Tv, publicate 198 articole în presa scrisă locală și națională. De asemenea pagina web oficială a fost accesată de 237412 ori, difuzate/tipărite 144 de materiale informative tematice, organizate și desfășurate în instituțiile de învățământ 237 ore ecologice.

În scop de informare și creștere a gradului de conștientizare ecologică a populației prin intermediul paginii oficiale web au fost oglindite evenimentele consacrate zilelor internaționale: „Ziua Pământului”, „Săptămâna mobilității europene”, „Ziua Mondială a Apei”, „Săptămâna verde Europeană”, „Ziua Mondială a Mediului”, „Ziua Internațională a Pădurilor”, campania „Marea Debarasare”, Campania de primăvară privind salubritatea, amenajarea teritoriilor și corpurilor de masă, Campania de toamnă de salubritate și amenajare a localităților, desfășurarea acțiunii „Râu curat de la sat la sat”, „Un arbore pentru dăinuirea noastră”, Programul Național de Extindere și Reabilitare a Pădurilor 2023-2032.

Măsuri preventive și de atenuare

- ✓ Drept măsură preventivă de atenuare reprezintă plasarea pe pagina web oficială a IPM, Graficul controalelor planificate pentru anul 2023, informație prin intermediul căreia agentul economic interesat s-a putut informa referitor la eventuala efectuare a controlului planificat în privința sa, conformându-se din timp prevederilor legislației de mediu în vigoare.
- ✓ O altă măsură de atenuare dispusă/realizată este lansarea campaniilor de informare/conștientizare și sensibilizare a agenților economici, administrațiilor publice locale și a tuturor cetățenilor referitor la respectarea legislației de mediu și folosirea rațională a resurselor naturale, precum și consecințele neconformării și sancțiunile aplicate la depistarea acestor cazuri.

Concluzii și propuneri

În cadrul proceduri de efectuare a controlului de stat de către Inspectoratul pentru Protecția Mediului, au fost întâmpinate o mulțime de dificultăți, iar în acest sens IPM a propus unele modificări pentru Legea nr.131/2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător.

Totodată o măsură binevenită și eficientă ar fi desfășurarea anuală de către autoritate de supraveghere a controalelor (Cancelaria de Stat) a instruirilor practice și acordarea asistenței metodologice privind utilizarea Registrului de stat al controalelor (RSC), cât și a procedurilor aplicate în cadrul controalelor, cu participarea întregului personal abilitat cu funcții de control al Inspectoratului.

O altă măsură destul de stringentă ar fi dotarea Inspectoratului cu mijloace tehnice corespunzătoare pentru evitarea unor probleme ce apar la înregistrarea în termen a controalelor și rezultatele acestora, ținând cont de specificul controalelor privind protecția mediului, care sunt efectuate la fața locului și necesită un volum mai mare de lucru, cât și termenul mic de 5 zile calendaristice, prevăzut de legislație pentru controalele planificate.

Bibliografie:

1. Legea nr. 131/2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător;
2. Hotărârea Guvernului nr. 963/2018 pentru aprobarea Metodologiei privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător în baza analizei riscurilor aferent domeniilor de competență ale Inspectoratului pentru Protecția Mediului;
3. Hotărârea Guvernului nr. 464/2018 pentru aprobarea Regulamentului privind ținerea Registrului de stat al controalelor;
4. Hotărârea Guvernului nr. 355/2020 cu privire la aprobarea Metodologiei de stabilire a obiectivelor și indicatorilor de performanță a organelor de control de stat asupra activității de întreprinzător;
5. Registrul de Stat al Controalelor (RSC);
6. Rapoarte trimestriale elaborate în temeiul informațiilor prezentate de către subdiviziunile Inspectoratului;

Numărul controalelor planificate executate/neexecutate în anul 2023

Tabelul 1

Nr. d/o	Raioane	Domenii de activitate																	
		protecția aerului atmosferic			protecția resurse acvatice			protecția resurse forestiere			gestionarea deșeurilor			control geologic			Total		
		planificat	executat	neexecutate	planificat	executat	neexecutate	planificat	executat	neexecutate	planificat	executat	neexecutate	planificat	executat	neexecutate	planificat	executat	neexecutate
1	IPM Chișinău	127	96	31	63	53	10			0	41	20	21			0	231	169	62
2	IPM Bălți	35	31	4	23	23	0	2	2	0	9	6	3			0	69	62	7
3	IPM Cahul	23	22	1	13	12	1			0	19	18	1			0	55	52	3
4	IPM Comrat	6	6	0	5	5	0	1	1	0			0			0	12	12	0
5	IPM Anenii Noi	8	8	0	15	15	0			0	7	7	0			0	30	30	0
6	IPM Basarabeasca	10	10	0	5	5	0			0	10	10	0			0	25	25	0
7	IPM Briceni	34	33	1	1	1	0	2	2	0	32	31	1			0	69	67	2
8	IPM Cantemir	22	22	0	6	6	0			0	1	1	0			0	29	29	0

9	IPM Cimișlia	31	31	0	22	22	0			0	30	30	0			0	83	83	0
10	IPM Criuleni	15	15	0	14	14	0			0	12	12	0			0	41	41	0
11	IPM Călărași	9	9	0	2	2	0			0	2	2	0			0	13	13	0
12	IPM Căușeni	6	6	0	8	8	0			0	6	6	0			0	20	20	0
13	IPM Dondușeni	19	19	0	39	37	2	12	12	0	56	54	2			0	126	122	4
14	IPM Drochia	8	8	0	6	6	0			0	10	10	0			0	24	24	0
15	IPM Dubăsari	3	3	0	4	4	0			0	13	13	0			0	20	20	0
16	IPM Fălești	39	28	11	4	3	1	2	1	1	3	1	2			0	48	33	15
17	IPM Florești	15	15	0	8	8	0			0	2	2	0			0	25	25	0
18	IPM Edineți	4	4	0	3	3	0	1	1	0	27	27	0			0	35	35	0
19	IPM Glodeni	11	11	0	3	3	0			0	16	16	0			0	30	30	0
20	IPM Hîncești	28	27	1	8	7	1			0	20	18	2			0	56	52	4
21	IPM Ialoveni	39	16	23	37	15	22			0	45	21	24			0	121	52	69
22	IPM Leova	30	29	1	10	10	0	1		1	28	26	2			0	69	65	4
23	IPM Nisporeni	5	3	2	1	1	0	4	4	0	5	1	4			0	15	9	6
24	IPM Ocnița	6	6	0	12	8	4	2	1	1	9	9	0			0	29	24	5
25	IPM Orhei	10	7	3	7	7	0	6	6	0	1	1	0			0	24	21	3
26	IPM Rezina	41	35	6	10	9	1			0	42	36	6			0	93	80	13
27	IPM Rîșcani	23	22	1	11	11	0			0	8	8	0			0	42	41	1

28	IPM Ștefan Vodă	3	2	1	6	6	0	2	2	0			0			0	11	10	1
29	IPM Singerei	19	19	0	15	15	0	1	1	0	5	4	1			0	40	39	1
30	IPM Soroca	28	28	0	4	4	0	2	2	0	23	23	0			0	57	57	0
31	IPM Strășeni	3	2	1	4	4	0	5	5	0	3	3	0			0	15	14	1
32	IPM Șoldănești	10	10	0	7	7	0	1	1	0	7	7	0			0	25	25	0
33	IPM Taraclia	12	12	0	8	8	0			0	7	7	0			0	27	27	0
34	IPM Telenești	11	11	0	3	3	0	1	1	0	2	2	0			0	17	17	0
35	IPM Ungheni	13	10	3	2	2	0	1	2	-1	4	4	0			0	20	18	2
36	Aparatul Central	4	4	0			0	4	4	0	5	5	0	33	27	6	46	40	6
Total		710	620	90	389	347	42	50	48	2	510	441	69	33	27	6	1692	1483	209

IX. ASISTENȚA JURIDICĂ ȘI COMBATEREA CONTRAVENȚIILOR DE MEDIU

Alexandru BERLIBA

*Șef, Direcția Juridică, Inspectoratul
pentru Protecția Mediului*

În conformitate cu prevederile art. 26 alin. (1) al Legii 1515/1993 privind protecția mediului înconjurător Inspectoratul pentru Protecția Mediului are funcția de exercitare a controlului de stat asupra respectării legilor și altor acte normative în problemele protecției mediului și folosirii resurselor naturale.

Corepunzător prevederilor punctului 2 al Anexei nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 548 din 13 iunie 2018 cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului pentru Protecția Mediului, Inspectoratul se organizează și funcționează ca autoritate administrativă în subordinea Ministerului Mediului, împuternicit să efectueze supravegherea și controlul de stat în domeniul protecției mediului și utilizării resurselor naturale.

Punctul 8 al aceluiași act normativ, stabilește că, Inspectoratul pentru Protecția Mediului (IPM) realizează funcțiile stabilite de prezentul Regulament în următoarele domenii:

- 1) realizarea politicii de mediu;
- 2) protecția aerului atmosferic;
- 3) protecția resurselor acvatice;
- 4) protecția florei, faunei și ariilor naturale protejate;
- 5) protecția solului și subsolului;
- 6) gestionarea deșeurilor și a substanțelor chimice;
- 7) utilizarea rațională a resurselor naturale;
- 8) activități planificate.

Totodată, în concordanță cu prevederile punctului 10 supct. 10 lit. d) al aceluiași act normativ, Inspectoratul constată contravenții și încheie procese-verbale, examinează cauze contravenționale și aplică sancțiuni, conform prevederilor Codului Contravențional al Republicii Moldova.

Procesul de combatere a contravențiilor este unul important în aplicarea legii și menținerea ordinii într-o societate.

Combaterea acestui fenomen, curmarea (stoparea) lui, identificarea autorilor faptelor contravenționale comise, sancționarea celor ce au comis aceste fapte, identificarea cauzelor și condițiilor care favorizează săvârșirea contravențiilor și eliminarea lor sunt sarcini prioritare ale organelor de protecție a mediului abilitate în acest sens.

Procesul de combatere a contravențiilor include în sine realizarea a 2 compartimente de obligații și drepturi: pe de o parte, persoanele fizice și juridice au obligația de a respecta legea, de a se conforma prevederilor legislației contravenționale și de mediu, iar, pe de altă parte, organele statului sunt abilitate să protejeze mediul, să aplice măsurile prevăzute de legislație și să combată fenomenul contravențional.

Astfel, combaterea fenomenului respectiv, constituie un proces social permanent, care presupune aplicarea unor măsuri cu caracter social, cultural, economic, administrativ și juridic, având menirea să prevină săvârșirea faptelor antisociale prin identificarea, neutralizarea și înlăturarea cauzelor fenomenului contravențional.

Prin urmare, acest fenomen nu poate fi excizat, însă poate fi și trebuie diminuat atât printr-un control riguros, prin aplicarea unor măsuri de prevenire, cât și prin depistarea nemijlocită a faptelor contravenționale și atragerea la răspundere a persoanelor delictive.

Este important de menționat că, procesul de combatere a contravențiilor trebuie să respecte principiile dreptului la un proces echitabil și drepturile fundamentale ale persoanelor implicate, inclusiv dreptul la apărare.

Cauze contravenționale examinate de IPM în baza materialelor proprii precum și a celor parvenite de la ați agenți constatatori (Tabelul 1)

În activitatea IPM pe parcursul anului 2023, efectele inspecțiilor și controalelor efectuate, au impus aplicarea normelor prevederilor Capitolului IX din Codul Contravențional al Republicii Moldova „Contravenții în Domeniul Protecției Mediului”.

IPM și subdiviziunile teritoriale au constatat și examinat 6432 cauze contravenționale în baza proceselor-verbale proprii.

Suma totală a amenzilor înaintate spre achitare în baza proceselor-verbale cu privire la contravențiile proprii au constituit 16066150 lei din care 7017325 lei au fost achitate în 3 zile lucrătoare de la aplicarea amenzii.

Ținând cont de spectrul larg al competențelor IPM, în anumite situații, alte organe cu statut de agenți constatatori acumulează informații cu privire la comiterea unor acțiuni ce cad sub incidența componentei de contravenție în domeniul protecției mediului.

Aceste materialele sunt remise după competență IPM, prin urmare, au fost recepționate 1079 cauze contravenționale, dintre care 972 au fost examinate cu aplicarea sancțiunilor sub formă de amendă.

Cauze contravenționale examinate de autoritățile competente în baza proceselor-verbale încheiate de IPM (Tabelul 2)

În anul 2023, Inspectoratul pentru Protecția Mediului și subdiviziunile sale teritoriale au încheiat și înaintat spre examinare autorităților competente au fost remise în instanța de judecată 215 procese verbale cu privire la contravenție, în vederea expunerii instanței asupra corpurilor delictive sau asupra aplicării de către instanța de judecată a sancțiunii contravenționale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității, corespunzător prevederilor art. 395 Cod Contravențional.

Acțiuni civile privind recuperarea prejudiciului cauzat mediului înaintate instanțelor de judecată și rezultatele examinării acestora (Tabelul 2)

Pornind de la principiul „Poluatorul plătește” și în cazul cauzării prejudiciilor componentelor de mediu ca urmare a activității antropogene, suplimentar sancțiunilor contravenționale aplicate contravenienților, IPM evaluează și prejudiciile în baza actelor normative în vigoare și le înaintează persoanelor responsabile pentru recuperare.

Astfel, majoritatea prejudiciilor cauzate au fost achitate în mod benevol fără a fi necesară înaintarea acțiunilor în instanțele de judecată, iar suma prejudiciilor încasate în mod benevol este de 2619312 lei, iar în alte cazuri, IPM a înaintat acțiuni civile în instanțele de judecată în vederea recuperării prejudiciilor cauzate mediului.

Aspectul comparativ al activității

Activitatea IPM privind combaterea acțiunilor ilicite în anul 2023 s-a majorat considerabil comparativ cu anul 2022, fiind înregistrate rezultate apreciate.

Totuși, comparând rezultatele IPM, constatăm că, în anul 2023 au fost examinate mai multe materiale contravenționale proprii, iar, referitor la cauzele parvenite, constatăm că, în anul 2023 au fost examinate mai multe cauze remise de alte organe cu statut de agenți constatați, în coraport cu anul 2022.

Încheiere

Activitatea privind combaterea contravențiilor urmează să corespundă Principiului prevenirii și curmării faptelor contravenționale ceea ce presupune că atât reglementarea contravențională, cât și activitatea organelor executive privind realizarea acestei reglementări trebuie să asigure prevenirea săvârșirii acestor fapte prin conformare la cerințele stabilite și prin constrângere față de cei care le săvârșesc.

Art. 59 din Constituție stabilește că - Protecția mediului înconjurător, conservarea și ocrotirea monumentelor istorice și culturale constituie o obligație a fiecărui cetățean, iar art.127 alin. (4) prevede că, bogățiile de orice natură ale subsolului, spațiul aerian, apele și pădurile folosite în interes public, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, căile de comunicație, precum și alte bunuri stabilite de lege, fac obiectul exclusiv al proprietății publice.

Obiect al relațiilor reglementate de legislația ecologică sânt resurse naturale: solul, subsolul, apele, flora, fauna, aflate pe teritoriul republicii, precum și aerul din spațiul de deasupra acestui teritoriu, care, conform art. 4 alin. (1) din Legea nr. 1515-XII din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjurător, constituie patrimoniul național al Republicii Moldova.

Protecția mediului precum și procesul de combatere a săvârșirii contravențiilor reprezintă un ansamblu de reglementări, acțiuni și mijloace, care au drept scop menținerea și protejarea factorilor de mediu împotriva degradării în urma activității umane.

Omul poate stăpâni natura cât timp ține seama de legile ei.
Grigore Antipa

**Cauze contravenționale soluționate de către Inspectoratul pentru Protecția Mediului
în baza materialelor proprii și cauze contravenționale primite de la alte autorități competente în anul 2023**

Tabelul 1

Autoritatea de specialitate din care face parte agentul constator	Cauze gestionate/primite (nr.)	Decizii de clasare a cauzelor	Sanctiuni aplicate sub formă de amendă						Contestații depuse împotriva procesului-verbal sau deciziei pe cauza contravențională (nr.)	
			P-V Întocmite (nr.)	Suma amenzilor aplicate (lei)	Suma amenzil or achitate timp de 3 zile (lei)	Suma amenzilor încasată integral (lei)	Suma totală a amenzilor încasate (lei)	Suma amenzilor remisă spre executare silită (lei)	Admise	În curs de examinare
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Inspectoratul pentru Protecția Mediului	5317	336	6432	16066150	7017325	236850	7254175	1193450	30	67
Alte organe de specialitate (se va indica autoritatea respectivă)	1079									

**Cauze contravenționale înaintate de către Inspectoratul pentru Protecția
Mediului
altor autorități de specialitate în anul 2023**

Tabelul 2

Autoritățile de specialitate din care face parte agentul constatator	Procese-verbale înaintate spre examinare (nr.)
1	2
Comisiile administrative	
Instanțele de judecată	215
IGP	7
Alte organe de specialitate	7
În total :	229

**Acțiuni civile înaintate în instanțele de judecată pentru recuperarea prejudiciului
cauzat mediului de către Inspectoratul pentru Protecția Mediului în anul 2023**

Tabelul 3

Subdiviziunea IPM	Instanța de judecată (fond)	Nr. dosar atribuit de instanță (conform PIGD)	Acțiuni civile înainte (mărimea prejudiciului)
1	2	3	4
IPM Călărași	Judec. Strășeni sediul Călărași	1-23055365-48-1-14042023.	1111656
IPM Chișinău	Jud. Chișinău sediul Centru	2-23166481-12-2c-22112023-1 Nr. dosar 2c-2934/2023	2016,0
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4-18/2023 4-23004654-26-4-10012023	694,80
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4-17/2023 4-23004609-26-4-10012023	210,60
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4-22/2023 4-23004609-26-4-1001202	3600
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4-24/23 4-23006258-26-4-12012023	108
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4-23017040-26-4-02022023	536,40
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4-71/2023 4-23027802-26-4-22022023	165,60
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4-78/2023 4-23031044-26-4-28022023	1242
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4-80/2023 4-23032696-26-4-02032023	73,80
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4- 93/2023 4-23036237-26-4-10032023	43,20
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4-188/23 4-23086195-26-4-15062023	338,40
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4-23170148-26-4-29112023	321
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4-23180090-26-4-15122023	923,04
IPM Drochia	Judecătoria Drochia	4-23181421-26-4-19122023	302,40
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-23109669-09-2-31072023	1399.54
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-1285/23	562.55
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-23109657-09-2-21072023	3084.33
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-1283/23	3033.41
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-23109650-09-2-31072023	19380.00
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-23087350-09-2-19062023	1608.46
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-23047527-09-2-31032023	818.80

IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-23047490-09-2-31032023	9720.00
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-23047499-09-2-31032023	585.20
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-22183475-09-2-14122022	43272.00
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-23047494-09-2-31032023	13200.00
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-23047601-09-2-31032023	3000.00
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-23047506-09-2-31032023	2100.00
IPM Fălești	Judecătoria Bălți sediul Fălești	2-23047532-09-2-31032023	288.00
IPM Florești	Judecătoria Soroca	2-23173218-46-2-05122023	14764,20
IPM Florești	Judecătoria Soroca	2-23173199-46-2-05122023	20291,20
IPM Hîncești	Judecătoria Hîncești	130 din 19.01.2023 din 11.09.2023	8247,0
IPM Rîșcani	Judecătoria Drochia sediul Rîșcani	2-23175937-26-2-08122023-1	6000
IPM Rezina	Judecătoria Orhei sediul Rezina	2-416/2023 2-23054302-38-2-12042023	2429,20
IPM Strășeni	Judecătoria Strășeni	2-2174/2023	1011,6
IPM Strășeni	Judecătoria Strășeni	2-2173/2023	4320

X. ASPECTE ECONOMICO-FINANCIARE ÎN ACTIVITATEA INSPECTORATULUI

Viorel IACUB,
Şef, Direcția finanțe și logistică

Marina GHERȘCOVICI,
Şef, Secția buget și evidență contabilă

Asigurarea economico - financiară a activității pentru anul 2023

Cheltuielile financiare pentru întreținerea și funcționarea *Inspectoratului pentru Protecția Mediului* (IPM) cu subdiviziunile sale teritoriale pentru anul 2023 au fost acoperite din următoarele surse de venituri:

- finanțare de la buget (componenta de bază);
- surse interne - resurse colectate de instituție, inclusiv:
 - ✓ încasări de la prestarea serviciilor cu plată;
 - ✓ încasări de la plata pentru locațiunea bunurilor patrimoniului public.

Structura executării de casă a veniturilor sus-enumerate se prezintă în tabelul următor:

mii lei

Finanțare de la buget (componenta de bază)	Surse interne - resurse colectate de instituție	
	încasări de la prestarea serviciilor cu plată	plata pentru locațiunea bunurilor patrimoniului public
1	2	3
52 606,4	302,0	211,4

La începutul anului 2023, IPM a beneficiat de **asistența financiară externă** din partea Comisiei Europene în conformitate cu Acord de finanțare a grantului semnat. Mijloacele financiare au fost încasate pe conturile trezoreriale "Granturi primite de la organizațiile internaționale pentru proiecte finanțate din surse externe pentru bugetul de stat".

Sinteza veniturilor și cheltuielilor executate în anul 2023 se prezintă mai jos:

Denumirea grantului	Buget total, EURO	Perioada totală de implementare	Total Venituri, EURO/ MII LEI	Total Cheltuieli, MII LEI
Proiect „Protocolul de informații și investigații privind infracțiunile de mediu bazat pe mai multe surse de date (EMERITUS)”	37 937,0	01.09.2022 – 31.08.2025	28 397,13 EURO 581,2 MII LEI	270,6

În componenta Cheltuielilor se includ:

- deplasări de serviciu peste hotare = 44,2 mii lei
- alte cheltuieli în baza de contracte cu PF (cheltuieli de personal) = 66,7 mii lei
- procurarea mijloace fixe = 159,7 mii lei

Sinteza alocațiilor de la bugetul de stat pentru cheltuieli de personal în perioada 2020-2023 se reflectă în **Tabelul 1**.

**Sinteza alocațiilor financiare de la bugetul de stat pentru cheltuieli de personal
în perioada anilor 2020-2023, mii lei**

Tabelul 1

Indici	2020	2021	2022	2023
Aprobat pe an	28385,4	35737,1	37597,3	44003,9
Precizat pe an	30438,4	35386,1	40317,1	46087,6
Executat de casa	30438,4	35386,1	40317,1	46087,6
Informația privind statele și efectivul de personal, inclusiv: numărul de instituții (total).	1/1	1/1	1/1	1/1
Personal (salariați) total,	291	287	287	273
-Funcționari publici	273	269	269	255
-Personal ce asigură deservirea tehnică a instituției	18	18	18	18

**Resurse și cheltuieli la sursa de venituri
"Resurse colectate de instituție"**

Un rol important în procesul de finanțare a cheltuielilor pentru dezvoltarea bazei tehnico-materiale și întreținerii activității curente a Inspectoratului și subdiviziunilor sale teritoriale revine mijloacelor bănești acumulate în urma prestării serviciilor în domeniul protecției mediului contra plată la solicitarea beneficiarilor.

În perioada anului 2023 au fost acumulate venituri în sumă de 302,0 mii lei, planul aprobat fiind de 350,0 mii lei.

*Sinteza resurselor și cheltuielilor parțial finanțate de la contul "Încasări de la prestarea serviciilor cu plata" pentru anii 2020-2023 este reflectată în **Tabelul 2**.*

Sinteza veniturilor și cheltuielilor la componenta bugetară
"Încasări de la prestarea serviciilor cu plata"
pentru perioada anilor 2020-2023,
(mii lei).

Tabelul 2

Denumirea indicatorilor		2020	2021	2022	2023
Total venituri		547,0	376,6	369,3	302,0
Sold la cont la începutul anului de gestiune		0,0	0,0	0	0
Veniturile anului de gestiune		547,0	376,6	369,3	302,0
Total cheltuieli		37778,4	40973,6	47603,4	53107,6
Cheltuieli de personal		30438,4	35386,1	40317,1	46087,6
1) Cheltuieli curente, total		7340,0	5587,5	7286,3	7020,0
Plata pentru bunuri și servicii:	Cod ECO				
Servicii energetice și comunale, inclusiv: energia electrică, gazele naturale, energia termica, apă și canalizare, alte servicii comunale	2221 00	222,9	243,9	599,6	680,3
Servicii informaționale și de telecomunicații, inclusiv: servicii de internet și telefonie fixă / corporativă	2222 00	657,7	610,4	634,0	631,8
-servicii de locațiune	2223 00	925,1	916,2	1346,7	1826,9
-servicii de transport	2224 00	205,2	222,5	379,0	240,5
-servicii de reparații curente	2225 00	374,3	286,6	536,1	489,8
-formare profesionala	2226 00	0	0	0	4,3
Alte servicii, inclusiv: servicii editoriale, servicii de paza, servicii judiciare, servicii poștale, servicii neatribuite altor alineate	2229 00	530,3	418,2	621,7	519,1
-indemnizații aferente contractului de munca / prestații sociale ale angajatorului	2730 00	164,3	166,3	593,9	153,8
-plăți aferente doc-lor executorii cu executarea benevolă	2813 61	0	7,1	0	12,3

Procurarea mijloacelor și materialelor circulante, inclusiv: combustibil, piesele de schimb, medicamente și materiale sanitare, materiale didactice, materiale de uz gospodăresc, accesorii de uniformă, alte materiale	3311 10				
	3321 10				
	3341 10				
	3351 10	3965,2	2350,7	2277,3	2191,4
	3361 10				
	3381 10				
	3391 10				
Deplasări de serviciu, inclusiv în interiorul țării și peste hotare.	2227 00	80,0	74,8	128,5	99,8
Procurarea mijloacelor fixe, inclusiv: mijloacelor de transport, mașinilor și utilajelor, activelor nemateriale etc.	3141 10				
	3151 10	215,0	290,8	169,5	170,0
	3161 10				
	3171 10				
	3181 10				

SUPORTUL LOGISTIC AL

INSPECTORATULUI PENTRU PROTECȚIA MEDIULUI

Activitatea economico-financiară a IPM se desfășoară în strictă conformitate cu legislația în vigoare și limitele de alocații aprobate de către Ministerul Finanțelor RM.

Situația economico – financiară din țara, influențată de factorii externi și situația pe plan internațional a impus unele restricții și a contribuit la creșterea prețurilor la resurse energetice, petroliere și majorarea costurilor de servicii de arenda / servicii comunale etc, suportate de IPM pentru întreținerea a 38 de subdiviziuni teritoriale de mediu.

Ca urmare, pentru asigurarea continuității activităților inspectorilor de mediu în folosul societății și a statului în domeniul protecției mediului înconjurător, a fost asigurat procesul de finanțare a cheltuielilor primordiale, cum ar fi: remunerarea muncii și cheltuielile curente de întreținere.

Pe parcursul anului de gestiune 2023 au fost întreprinse acțiuni practice referitor la consolidarea bazei tehnico-materiale a Inspectoratului și subdiviziunilor sale teritoriale în limita resurselor financiare aprobate pentru anul 2023.

În total la componenta logistică au fost alocate resursele financiare, inclusiv pentru:

- servicii de arendă a spațiilor de lucru / servicii comunale / servicii de pază -

2 875,0 mii lei;

- servicii de Internet / servicii informaționale /menținerea sistemelor informatice contabile – 464,8 mii lei;
- servicii de telefonie corporativă / telefonie fixă – 167,0 mii lei;
- servicii de asigurare a mijloacelor de transport din dotarea instituției / achitarea taxelor rutiere / deservirea tehnică a autoturismelor – 240,5 mii lei;
- servicii de reparație a autoturismelor și utilajului – 489,8 mii lei;
- servicii editoriale și abonare la reviste periodice de profil – 18,9 mii lei;
- formare profesională – 4,3 mii lei;
- servicii neatribuite altor alocate - 132,4 mii lei;
- plata indemnizațiilor pentru incapacitatea temporară de munca – 153,8 mii lei;
- procurarea combustibilului / pieselor de schimb pentru autoturismele aflate la balanța instituției – 1991,3 mii lei;
- procurarea activelor nefinanciare (blanchete, apa potabilă, materiale sanitare, materiale de uz gospodăresc, etc.) – 200,0 mii lei;
- cheltuieli pentru deplasări de serviciu în interiorul țării/ peste hotare – 99,8 mii lei;
- procurarea mijloacelor fixe – 170,0 mii lei.

Constatări și concluzii

Ponderea cea mai mare în totalul cheltuielilor o deține transferurile trezoreriale privind cheltuielile de personal = 46 087,6 mii lei, care sunt finanțate în întregime din bugetul de stat.

Cheltuielile pentru întreținerea și funcționarea IPM cu subdiviziunile sale teritoriale constituie 7 020,0 mii lei (bunuri și servicii, prestații sociale, alte cheltuieli, procurări de mijloace fixe și materiale circulante), care se acoperă parțial din resurse colectate de instituție: "Încasări de la prestarea serviciilor cu plata" și "Plata pentru locațiunea bunurilor patrimoniului public".

Drept obiectiv prioritar pentru perioada apropiată, sub aspectul consolidării logistice, Inspectoratul pentru Protecția Mediului urmează să creeze condiții normale de lucru tuturor colaboratorilor, să-i doteze pe aceștia cu echipament performant, în scopul asigurării securității ecologice a statului și garantării unui mediu natural sănătos tuturor cetățenilor.

XI. ASPECTE JURIDICO-ECONOMICE PRIVIND ÎNCASAREA PLĂȚII PENTRU POLUAREA MEDIULUI

Andrei ȘONTEVOI

Șef, Serviciul plăți și taxe pentru poluare

Plata pentru poluarea mediului este un instrument juridico-economic care are trei scopuri fundamentale, și anume :

a) crearea unui sistem de activitate economică în care devine neconvenabilă cauzarea oricărui prejudiciu mediului;

b) stimularea construcției și exploatării sistemelor de captare și neutralizare a poluanților, de colectare, reciclare și distrugere a deșeurilor, precum și implementarea de tehnologii nonpoluante, realizarea altor măsuri care ar micșora volumul emisiilor (deversărilor) de poluanți în mediu și ar diminua formarea deșeurilor de producție și a deșeurilor de ambalaje;

c) formarea fondurilor ecologice pentru finanțarea activității orientate spre ameliorarea calității mediului.

Subiecții ai plății pentru emisiile (deversările) de poluanți în mediu și depozitarea deșeurilor de producție sunt persoanele juridice, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, și persoanele fizice care desfășoară activitate de întreprinzător, sub orice formă stabilită de legislație, și care admit emisii de poluanți și/sau depozitează deșeuri de producție, stabilite conform art.6, 9, și 10 din Legea nr.1540-XIII din 25.02.1998 privind plata pentru poluarea mediului și include:

1). Plata pentru emisiile de poluanți ale surselor staționare în aerul atmosferic;

2). Plata pentru deversări de poluanți cu ape uzate:

- în obiective acvatice (*în limitele normativelor stabilite și cu depășirea normativelor stabilite*);

- în rezervoare receptoare, câmpuri de filtrație, colectoarele canalelor de scurgere pentru must de dejecții animaliere și este percepută de la subiecții care admit asemenea deversări pentru întreg volumul evacuărilor de apă;

- evacuările de apă din bazinele piscicole și pentru scurgerile din averse de pe teritoriul întreprinderilor (ape meteorice) și este percepută de la subiecții care admit depășirea, în raport cu normativele stabilite, a masei de poluanți în apele reziduale.

3). Plata pentru depozitarea deșeurilor în amplasamente autorizate (depozite de deșeuri).

Potrivit art.15 alin.(3) din Legea 1540/1998, funcția de control asupra corectitudinii calculului plății și plenitudinii virării la buget a plăților stabilite la art.6, 9 și 10 din legea menționată, este exercitată de către inspecțiile pentru protecția mediului al Inspectoratului pentru Protecția Mediului.

Controlul asupra corectitudinii calculului este executat în condițiile Legii nr.131 din 08.06.2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător, în

urma controalelor planificate, pe următoare domenii de activitate: „Protecția aerului atmosferic”, „Protecția resurselor acvatice” și „Gestionarea deșeurilor”

În anul 2023 de către inspecțiile pentru protecția mediului au fost supuși controlului **1483** agenți economici, fiind verificată plată pentru poluarea mediului în suma de 2 987 929 lei, iar suma neachitată a fost de 141 202 lei.

Potrivit informației de la Serviciul Fiscal de Stat al Republicii Moldova, la data de 05.06.2023, au prezentat **6 104** agenți economici Darea de seamă privind plata pentru poluare pentru emisiile și deversările de poluanți și depozitarea deșeurilor (Forma EMPOLDEP 19), plătitori stabiliți conform art.6, 9, și 10 din Legea 1540/1998 și au înaintat spre achitarea suma totală de **20 815 300,94** lei.

Cele mai mari plăți pentru poluarea mediului au fost calculate la compartimentele:

- „Emisiile de poluanți de la sursele staționare” – 9 515 300,94 lei.
- „Evacuările de poluanți din obiectivele acvatice” – 6 753 653,86 lei;
- „Deversările de poluanți în sistemele de canalizare” – 1 907 436,85 lei;
- „Depozitarea deșeurilor în amplasamente autorizate” - 1 560 493,19 lei.

Lista agenților economici - contribuabili mari.

Nr.	Denumirea agentului economic	Suma calculată, lei
1	TERMoeLECTRICA S.A.	6 573 928,53
2	AUTOSALUBRITATE I.M.	583 548,53
3	"UZINA METALURGICA MOLDOVENEASCA" S.A.T.D.	548 091,08
4	GOLDEN PIGLET S.R.L.	514 978,75
5	APA-CANAL CHISINAU S.A.	494 956,43
6	CALEA FERATA DIN MOLDOVA I.S.	208 302,69
7	MOLDRETAIL GROUP S.R.L.	146 503,85
8	S.R.L. LUKOIL-Moldova	142 448,45
9	LAFARGE CIMENT (MOLDOVA) S.A.	124 773,20
10	FLORENI S.R.L.	116 044,95
11	GOSPODARIA COMUNAL-LOCATIVA CALARASI I.M.	102 801,00
12	FIER GRUP S.R.L.	87 353,11
13	I.C.S. FUNNY PIG S.R.L.	86 957,68
14	I.M. ROMPETROL MOLDOVA S.A.	82 575,50
15	MOLDTELECOM S.A.	81 687,15

XII. ACȚIUNI PARTICIPATIVE DE MEDIU ȘI DE EDUCAȚIE ECOLOGICĂ ÎN 2023

Ludmila GOBJILA,

*Șef, Serviciul Sinteze
informaționale și relații cu publicul*

În Moldova, angajamentul pentru dezvoltarea durabilă și protecția mediului a crescut semnificativ în ultimii ani. Această tendință determină implementarea prevederilor și normelor ecologice în toate sferele vieții sociale, reglementate de legislația de mediu. Pentru a consolida aceste eforturi, este esențial să existe un suport eficient de informare și educație ecologică oferit de către diversele structuri instituționale, la nivel național și local.

La nivel legislativ, Comisia parlamentară pentru Mediu și Dezvoltare Regională, Ministerul Mediului sunt implicate în promovarea și implementarea legislației de mediu. În practică, instituții de stat precum Inspectoratul pentru Protecția Mediului, Agenția de Mediu, Agenția Moldsilva, Agenția Apele Moldovei și altele sunt responsabile de aplicarea acestor prevederi. De asemenea, organizațiile neguvernamentale și instituțiile academice joacă un rol semnificativ în promovarea dezvoltării durabile în Moldova.

Mass-media și alte mijloace de comunicare au un rol crucial în informarea publicului cu privire la problemele de mediu. Asociația Jurnaliștilor de Mediu și Turism Ecologic din Moldova, alături de diversele emisiuni radio-TV și alte platforme media, contribuie la creșterea gradului de conștientizare în rândul populației.

Educația ecologică și conștientizarea privind protecția mediului sunt promovate de către inspectorii de stat de mediu în școli, grădinițe și în cadrul comunităților locale. Administrațiile publice locale au desemnat persoane și structuri dedicate mediului, iar agenții economici organizează activități de educație ecologică pentru elevi și copii.

Este esențial să înțelegem că protejarea mediului este importantă pentru bunăstarea Republicii Moldova. Aerul și apa curată, solul fertil, diversitatea mai ales a florei și faunei, sunt esențiale pentru o viață sănătoasă și echilibrată. Pentru a asigura un viitor mai bun pentru generațiile viitoare, dezvoltarea durabilă trebuie să fie o prioritate pentru toți actorii sociali din țară.

Cu toate acestea, în ciuda eforturilor depuse de instituțiile specializate, protecția mediului și educația ecologică lasă încă mult de dorit în Republica Moldova. Unul dintre motivele majore este nivelul scăzut de informare și educație ecologică în rândul populației.

Activitățile participative de mediu sunt necesare pentru educarea și implicarea cetățenilor în protejarea mediului înconjurător. Acestea includ campanii de salubritate și amenajare a localităților, acțiuni de curățare a râurilor, săptămâni ale mobilității europene și inițiative de plantare a arborilor. Aceste activități sunt finanțate din diverse surse și sunt desfășurate în toate regiunile țării.

Inspectorii de mediu joacă un rol important în organizarea și implementarea acestor activități. Ei sunt, de asemenea, implicați în educația ecologică a populației și desfășoară activități de control ecologic și inspecție.

Totodată, IPM în anul 2023 a fost implicat direct în două Proiecte de Mediu la care au participat mai mulți colaboratori ai Inspectoratului, și care au avut un rol deosebit de important în promovarea cursurilor de instruire pentru organele de drept, dar și în elaborarea Metodicilor de calculare a prejudiciilor cauzate mediului prin poluare și/sau folosirea ilegală a resurselor naturale.

În acest context, Inspectoratul a fost prezent de fiecare dată și constant la Proiectul **O justiție verde pentru un mediu protejat și comunități durabile în Republica Moldova**, împreună cu **Asociația Obștească EcoContact** cu suportul Suediei. <https://www.ecocontact.md/ro/project/o-justitie-verde-pentru-un-mediu-protejat-si-comunitati-durabile-in-republica-moldova/>

Astfel, inspectorii de stat de mediu au participat activ alături de colaboratorii Procuraturii Generale a RM, Institutului Național al Justiției, la promovarea și aplicarea corectă în practică a principiilor legislației contravenționale și penale în domeniul protecției mediului.

Concomitent, mai mulți colaboratori ai Inspectoratului au participat activ la elaborarea Metodicilor de calculare a prejudiciilor cauzate mediului prin poluare și/sau folosirea ilegală a resurselor naturale, printre care, Daniel Zugravu și Alexandru Jaman la compartimentul Floră, Vladimir Rusu la compartimentul Faună, Alexei Chicuș la compartimentul Subsol/Sol, Alina Botnariuc la compartimentul Apă, Cristina Gheorghita la compartimentul Aer, Veronica Focșa la compartimentul Deșeuri.

Un alt Proiect la care a participat și participă Inspectoratul pentru Protecția Mediului în continuare, este **Proiectul internațional EMERITUS**. <https://emeritusproject.eu/>

Este de menționat că, criminalitatea împotriva mediului reprezintă a patra cea mai mare activitate criminală din lume, crescând cu o rată între 5% și 7% pe an, potrivit unei estimări Interpol și Programul ONU pentru Mediu.

Acțiunile de poluare a mediului, cum ar fi emisiile de substanțe în aer, apă și sol, precum și transportul/traficul de deșeuri, substanțe periculoase au un impact enorm asupra climei, sănătății umane și mediului. Aceste acțiuni generează profituri mari și au un risc scăzut de detectare, având în vedere aspectul complex și transfrontalier.

Proiectul din cadrul Programului Horizont Europe 2021-2027 „Protocol de informații și investigare a infracțiunilor împotriva mediului bazat pe mai multe surse de date” are ca scop crearea unei platforme pentru autoritățile de control din domeniul mediului în vederea îmbunătățirii capacităților de detectare și colectare a dovezilor împotriva infracțiunilor cu utilizarea celor mai noi instrumente tehnologice (drone, date satelitice etc.). Combinând tehnologiile inovatoare de

monitorizare și analiză cu un program de formare a inspectorilor se va îmbunătăți eficiența detectării contravențiilor, se va reduce riscul la care sunt supuși organele de control.

Aspectele cercetate, apoi implimentate constituie: detectarea surselor de poluare a cursurilor de apă, monitorizarea depozitelor de deșeuri, monitorizarea traficului transfrontalier de deșeuri, identificarea noilor situri ilegale de deșeuri.

Dezvoltarea, integrarea, adaptarea, testarea tuturor componentelor tehnologice, algoritmilor și fluxurilor de date de către participanți, utilizând soluțiile digitale de ultimă generație vor contribui la crearea Platformei EMERITUS. Această platformă este principalul punct de intrare pentru toate părțile interesate, adică utilizatorii și prestatori, susținând integrarea perfectă a tuturor cerințelor/obiecțiilor/doleanțelor inspectorilor pentru protocolul de investigație. Ulterior după finisarea proiectului toți beneficiarii vor avea acces la platformă - un instrument eficace de investigarea contravențiilor și infracțiunilor de mediu.

În cele din urmă, colaborarea cu cei 20 de parteneri din cele 9 țări – Austria, Belgia, Grecia, Italia, Portugalia, Spania, Regatul Unit, România va contribui la sporirea capacității de prevenire, detectare și descurajare a infracțiunilor de mediu la nivel național, transfrontalier și internațional.

Astfel, se desprinde cu certitudine o singură concluzie, mediul înconjurător necesită o atenție deosebită și eforturi consolidate din partea întregii societăți. Prin activități participative și educație ecologică, putem contribui cu toții la protejarea și conservarea mediului pentru generațiile actuale și viitoare.

This project has received funding from the European Union's Horizon Europe research and innovation programme under grant agreement No 101073874 EMERITUS